

Præster, konfirmander og pædagogik.
En brugsrapport fra Helsingør stift. Efterår 2017.
Pernille Nærvig Petersen, religionspædagogisk konsulent.
Side 1

Baggrund	2
Opbygning.....	2
Brug	2
Konfirmationsforberedelsen som kommunikation	2
Fremgangsmåde	3
Hvad vil præsterne gerne have, at konfirmanderne tager med sig?	4
Eksistens og konfirmandernes liv	5
Praksis i tro og kirke.....	6
Relation og fællesskab.....	7
Kognitiv viden	8
Guds kærlighed og troens gave	9
Opsamling og diskussion	10
Hvad får konfirmanderne med sig i konfirmationsforberedelsen?.....	14
Konfirmanderne overordnet	14
I forhold til kategorierne	15
Opsamling.....	19
Hvad kan vi gøre pædagogisk?	19
Pædagogik overordnet	20
Klasseledelse.....	22
I forhold til kategorierne	24
Præsternes erfaringer, udfordringer, idéer og ønsker	29
Ændringer	29
Udfordringer	29
Gode erfaringer	30
Ønsker om kurser m.m.....	31
Ønsker om undervisningsforslag	31
Henvisninger	32
Undersøgelser og ressourcepersoner	32
Spørgeskema	32

Baggrund

I min vejledningspraksis og til dels i mine religionspædagogiske kurser oplever jeg det givende at tage afsæt i hvad præsten vil med konfirmanderne. Hvad skal konfirmanderne gerne tage med sig efter endt konfirmationsforberedelse? Afsættet i præsternes virkelighed er en ressourcefokuseret tilgang og er med til at skabe en øget motivation for at undervise konfirmander, når præsterne selv sætter ord på, hvad der er meningsfuldt i opgaven. Desuden øges motivationen for at tænke i pædagogiske værktøjer, målgruppe og 'læring', når det bliver vigtigt ikke bare, hvad præsten siger, men også hvad konfirmanderne tager med sig. Jeg har derfor i denne rapport taget udgangspunkt i præsternes perspektiv, men inddrager også konfirmandernes perspektiv og pædagogiske overvejelser.

Opbygning

Denne rapport er foretaget i efteråret 2018 under en halvtidsorlov. Den er skrevet som en 'brugsrapport' for det religionspædagogiske arbejde i Helsingør stift. Den lever derfor ikke op til akademiske krav.

Rapporten har fire hovedafsnit, første afsnit med fokus på hvad præsterne vil med konfirmationsforberedelsen, andet afsnit med fokus på hvad konfirmanderne får med sig fra konfirmationsforberedelsen, tredje afsnit med fokus på pædagogiske overvejelser og redskaber i konfirmationsforberedelsen og fjerde afsnit, hvor præsternes erfaringer, udfordringer og ønsker ridses op. De mange afsnit betyder, at rapporten er meget bred. Der har ikke været tid til en grundig bearbejdning af alle afsnit med noter, henvisninger etc., og dele af rapporten vil derfor fremstå mere anekdotisk end akademisk. Jeg mener, at dette kan forsvares, da den skal bruges til refleksion, til kursusafholdelse og til videre tilrettelæggelse af det religionspædagogiske arbejde, snarere end den skal bruges til publicering. Den store bredde betyder også, at rapporten peger i mange retninger og visse steder er overfladisk, fordi den ikke går i dybden. Jeg har lavet en kort sammenskrivning, der tager de vigtigste punkter op for at sikre en overskuelighed.

Brug

Resultater og tanker fra rapporten er brugt på kursusdage på pastoralseminariet i København, hvor de studerende har reflekteret over hvad de vil med konfirmationsforberedelsen som et oplæg til øvelser i forskellige pædagogiske metoder. Der er ligeledes holdt kursus i et provsti ud fra samme idé. Rapporten er også løbende blevet brugt i vejledningssamtaler med præster som et refleksionsværktøj.

Rapporten vil endvidere kunne fungere til at give pejlemærker for det religionspædagogiske arbejde i stiftet fremover, da den også har et afsnit om præsters ønsker og udfordringer i forhold til konfirmationsforberedelsen.

Konfirmationsforberedelsen som kommunikation

I forståelsen af konfirmationsforberedelsen kan man tage udgangspunkt i en simpel kommunikationsmodel med afsender, budskab og modtager. Her er præsten afsender, konfirmanderne er modtagere og budskabet er præsternes formål planlagt indhold af konfirmationsforberedelsen.

Retningen i kommunikation går ikke kun fra afsender via budskab til modtager, som det kunne være i en 'tankpassermodel', hvor det bare gælder om at få fyldt noget på konfirmanderne. Snarere er der tale om et samspil, hvor modtagerne bearbejder budskabet aktivt og derved selv skaber en mening, der ikke nødvendigvis stemmer overens med det budskab, som afsenderen havde i tankerne. Men andre ord, så

konstruerer konfirmanderne ud fra egne forudsætninger deres egen forståelse af, hvad præsten siger og gør. Derfor er det vigtigt både at se på, hvad præsterne gerne vil lære konfirmanderne og på hvad konfirmanderne rent faktisk lærer. Samtidig er det vigtigt at se på, hvordan budskabets kan formidles, så konfirmanderne får noget ud af det. Denne sidste del handler ikke så meget om budskabets indhold, som om budskabets form, som jeg kalder 'pædagogiske overvejelser'. Hvilke metoder kan præsten bruge til at få budskabet igennem til konfirmanderne?

Form og indhold kan dog ikke skilles ad. Ved enhver form formidles bevidst eller ubevidst også et indhold. Et eksempel er, at hvis man udelukkende bruger en foredragsform, vil indholdet af budskabet af modtageren ofte aflæses som omhandlende kognitiv viden, selvom foredragets budskab ikke handlede om kognitiv viden. F.eks.: Holder man foredrag for konfirmander om hvor vigtigt det er, at konfirmanderne involverer sig selv for at forstå kristendommen, vil konfirmanderne ofte have svært ved at afkode budskabet. Form og indhold bliver modstridende, når en ikke-involverende undervisningsform bærer et budskab om involvering frem. Budskabets form og indhold bør sammentænkes.

I denne rapport inddrager jeg både afsender, modtager og budskab:

- Afsender: Hvad vil præsterne gerne have, at konfirmanderne tager med sig fra konfirmationsforberedelsen?
- Modtager: Hvad tager konfirmanderne med sig fra konfirmationsforberedelsen? Hvad giver mening og er relevant for dem?
- Budskabets form og indhold i krydsfeltet mellem afsender og modtager: Hvilke pædagogiske tanker og værktøjer er relevante for præster at bruge for at skabe mulighed for, at konfirmanderne tager det med sig, som præster og konfirmander finder relevant?

"Hvad skal de tage med sig?" er for mange præster ikke et pædagogisk spørgsmål i udgangspunktet. Snarere er det for præsterne et pastoralt-kateketisk spørgsmål. "Hvad er vigtigt at give konfirmanderne med fra konfirmationsforberedelsen?"

Undervisningen er et samspil mellem præst og konfirmander. Derfor er det også vigtigt at undersøge, hvad konfirmanderne gerne vil med konfirmationsforberedelsen, og hvad de tager med sig efter endt konfirmationsforberedelse. Hvad er spændende, vigtigt, sjovt etc. for dem? Det skal der tages hensyn til, selvom vi også ønsker at give dem noget, som de ikke selv kan spørge efter, fordi de ikke nødvendigvis kender det, når de begynder til konfirmationsforberedelsen.

Pædagogik kan ses som overvejelser og redskaber, der bruges til at understøtte det pastoralt-kateketiske formål og har samtidig til formål at understøtte konfirmandernes læring. Som nævnt hænger form og indhold, pædagogik og præstens formål med konfirmationsforberedelsen, sammen. Derfor har præsten brug for en pædagogisk forståelse og pædagogiske redskaber i planlægningen af sin undervisning.

Fremgangsmåde

Jeg har hentet informationer fra præsterne ind gennem spørgeskemaer og vejledningssamtaler. Spørgeskemaet kan findes sidst i rapporten. Jeg har været i fire provstier i Helsingør stift og præsenteret rapporten, hvorefter jeg har sendt spørgeskemaer ud til præsterne i provstierne. Jeg har i mine præsentationer af rapporten og i mine spørgsmål lagt vægt på et praksisprog fremfor et dogmatisk sprog. Præsterne har reflekteret over deres praksis i besvarelserne, snarere end de har lavet en dogmatisk

redegørelse. Jeg har i alt fået 46 spørgeskemaer retur svarende til ca. 75% af de præster, der har konfirmander.

Udarbejdelsen af spørgeskemaer er sket gennem 9 afprøvende interviews. I de endelige spørgeskemaer stod de interviewede præsters svar (usorterede) under spørgsmålene, så præsterne havde noget at spejle sig i, når de skulle formulere egne svar. Det har selvfølgelig præget deres svar, men de usorterede interviewsvar repræsenterede en bred vifte af teologisk forskellige præster. Mange af præsterne har valgt egne ord i deres besvarelser i stedet for at læne sig op ad de tidligere usorterede svar.

Efterfølgende har jeg sorteret og systematiseret spørgeskemabesvarelserne i de forskellige kategorier. I kategoriseringen har jeg brugt mine erfaringer fra vejledning og samtaler. Jeg har derefter haft samtaler med præster om både sammenhængen mellem kategorierne og om indholdet i de enkelte kategorier. Jeg har desuden præsenteret kategorierne i vejledningssamtaler til at skabe refleksion.

Præsterne er også blevet spurgt om udfordringer, idéer og ønsker til religionspædagogiske tilbud i stiftet. Svarene vil fremgå nedenfor. Desuden er de blevet spurgt, om de vil være med til at lave materialer e.lign. fremover. De præster, der har svaret bekræftende, kontaktes efterfølgende.

Konfirmandernes vinkel er hentet fra tidligere undersøgelser blandt konfirmander og fra samtaler med ressourcepersoner på området. De pædagogiske tanker og idéer er hentet både fra samtaler, fra pædagogisk faglitteratur og fra diverse kurser.

Hvad vil præsterne gerne have, at konfirmanderne tager med sig?

Præsterne har svaret på spørgsmålet: "Hvad vil du gerne have, at konfirmanderne tager med sig fra konfirmationsforberedelsen?" og har besvaret med deres egne ord ud fra en praksisrefleksion. I dette afsnit præsenterer jeg de fem kategorier, som jeg har systematiseret præsternes svar i. De fleste præsters svar ligger inden for mere end én kategori. Dernæst diskuterer jeg ud fra mine efterfølgende samtaler med præster baggrunden for svarene.

Jeg har ikke fundet noget mønster i tilgangene til konfirmationsforberedelsen fordelt på hverken anciennitet, køn, land/by eller socioøkonomiske sogneforhold. Men der er forholdsvis store variationer i, hvor mange svar, der placerer sig i de forskellige kategorier. Jeg har præsenteret kategorierne efter antallet af svar, hvor det var formuleret som (en del af) et formål med konfirmationsforberedelsen.

Når virkeligheden systematiseres til kategorier, sker der en beskæring af virkeligheden. Virkeligheden er langt mere broget end et antal kategorier kan indfange. Samtidig skaber en kategorisering også uvilkårligt en virkelighedsforståelse, fordi de bruges som værktøjer til at indfange virkeligheden. Jeg har i mine samtaler med præster haft stor fokus på, at de nedenstående kategorier er refleksionsværktøjer. Snarere end at definere os i én kategori, skal vi bruge dem som springbræt til egen tanker, og vi skal tænke i sammenhænge og overlap mellem de enkelte kategorier.

Undervejs i rapporten og samtalerne efter systematiseringen af spørgeskemaerne er det blevet tydeligt, at præsterne ser konfirmationsforberedelsen som 'forkyndende undervisning'. Kategorierne kan forstås som 'indgange' til at skabe rum for forkyndelsen af Guds kærlighed. Dette uddyber jeg nærmere efter min gennemgang af kategorierne i afsnittet med opsamling og diskussion.

Eksistens og konfirmandernes liv

29 præster har formuleret et formål, der (bl.a.) ligger indenfor denne kategori.

Kategorien læner sig op ad 'Anordning om børnekonfirmandundervisning og konfirmation' fra 2014, der taler om at bygge bro mellem konfirmandernes livsvirkelighed og evangeliet.

Herunder ligger:

- Refleksion over eksistentielle temaer
Præsterne vil gerne have, at konfirmander oplever *"kirken som et sted, hvor man taler om de store ting i livet"*. De fleste præster peger på temaer med afsæt i bibel og kristendom: *"liv, synd og død"*, mens enkelte eksplicit henter de eksistentielle temaer i konfirmandernes livsverden: *"tale om tilværelsen som den ser ud for dem"* og prøver at give dem *"svar på deres eksistentielle spørgsmål"*.
- Etik
Præsterne nævner *"kristen etik og kristendommens plads i vores liv"*. En præst skriver, at vedkommende bruger *"tid på etik og ansvar og det onde – det oplever jeg, at konfirmanderne synes er væsentligt"*. Præsterne nævner ikke i spørgeskemaerne etiske diskussioner, men mere en formidling af kristen etik. I samtaler og i observation af praksis tager etikken ofte form af diskussioner af dilemmaer, hvor der ikke altid findes frem til dét rette svar.
- Hvad er det at være kristen
Det er vigtigt for præsterne at konfirmanderne *"får forståelse for hvad det er at leve som kristen i dag – hvordan de kan bruge kristendom i deres liv"*. En præst siger: *"Jeg vil gerne give dem fortrolighed med at anvende troen – at den giver mening også til et moderne menneske. Den er ikke i modsætning til det moderne liv"*. Altså at vise, at det er muligt som 'almindeligt menneske' at leve et liv i en kristen tro. Det leder over i det næste tema.
- Livstydning, det religiøse sprog, tro og viden
Præsterne ønsker at give konfirmanderne *"en forståelse af kristendommen som en livstydning, som anvendes i livet, hvor det leves... i skolegården etc"*, en *"sans for det religiøse sprogs betydning"* og *"give dem sprog for at tro og forholde sig til det, der ikke kan måles, vejes og bevises"*. En enkelt præst nævner *"... skabe undren. Undren kræver både tid og eftertanke. Og så ligger der i ordet den erkendelse, at vi ikke altid har svaret. Det er et væsentligt aspekt at give videre til de unge"*.
- Kristendommen i kulturen
Her ligger hovedsagelig tanken om Biblen som *"The Great Code"* (Northrop Frye) i forhold til litteratur, film mm., men også kristendommens påvirkning af samfundet.

I efterfølgende samtaler nævnte nogle præster, at arbejdet med at give konfirmanderne et religiøst sprog, er det allervigtigste, fordi det er forudsætningen for at kunne tale om Gud og kristendom. Det religiøse sprog bliver altså indgangen til, at kristendommen kan blive vedkommende for konfirmanderne. Når jeg spørger præster, hvad 'det religiøse sprog' er, betoner de modsætningen til et positivistisk faktisk sprog ('passer det eller passer det ikke'). Præsterne siger, at det ligger på linje med det poetiske og det narrative sprog. Altså et sprog, hvor man taler om noget, der ikke nødvendigvis har fysisk substans, men som stadig giver mening eller har en pointe og dermed opererer med et andet sandhedsbegreb end det positivistiske sprog. Man kan derfor forstå præsternes ønske om at arbejde med forskellen på tro og viden og om at arbejde med det religiøse sprog som to sider af samme sag: At arbejde med at konfirmanderne erfarer, at

Præster, konfirmander og pædagogik.

En brugsrapport fra Helsingør stift. Efterår 2017.

Pernille Nærvig Petersen, religionspædagogisk konsulent.

Side 6

kristendommens sandhedsværdi og meningsgivende betydning også i deres eget liv ikke afhænger af, om der er videnskabeligt belæg (i positivistisk forstand) for eksistensen af Gud. I det religiøse sprog ligger for nogle præster også, at der ofte ikke er 'færdige ja-nej-svar', men at der åbnes op for spørgsmål og for undren, som får lov til at stå. Derved har det religiøse sprog også en overlappning med et filosofisk sprog.

Samtalerne om eksistenstemaer og om etik mm kan måske ses som eksemplificeringer af eller øvelser i at tale i et eksistentielt-religiøst sprog. Her afgøres sandhedsværdien af, om samtalen åbner op for forståelser af, hvad kristendommen siger om håb og om venskab og om alt muligt andet, og hvad kan det betyde i vores liv med hinanden. Det hænger tæt sammen med præsternes ønske om at give konfirmanderne indblik i, hvad det er at være kristen. Disse samtaler kan være en åbning og en øvelse i brugen af et andet sprog end det positivistiske.

I samtaler med præster har jeg spurgt efter, hvad 'en religiøs tydning' betyder, og er nået frem til, at det betyder, at konfirmander kan se sig selv som Guds elskede børn og se verden og livet som en gave. Det religiøse sprog bliver også en vej til at åbne for denne forståelse.

I forhold til kristendommen i kulturen ønsker præsterne på den ene side at åbne op for en forståelse af kristendommen som kulturbærende og på den anden side at udforske kristendommen gennem kulturen. Det første aspekt gøres ved at tale om kristendommen som grundlag for vores samfund, det andet aspekt ved at gennem film, musik, litteratur mm. opdage kristne temaer.

Praksis i tro og kirke

28 præster har formuleret et formål, der (bl.a.) ligger indenfor denne kategori.

Kategorien læner sig op ad 'kongelig anordning om konfirmation' fra 1989, der bruger ordet fortrolighed (i anordningen hedder det 'fortrolighed med den kristne børnelærdom og folkekirkens gudstjeneste').

Herunder ligger:

- Gudstjeneste, kirkerum og ritualer
Præsterne ønsker, at "de skal blive kompetente kirkegængere og kunne begå sig til højmessen". Enkelte præster nævner, at de ønsker at konfirmanderne lærer at finde glæde i dem: "De kan finde sig til rette i og slappe af ved at være tilstede i kirkerummet og ikke følge (for stor) fremmedgørelse over for gudstjenesten".
- Salmer
Præsterne vil gerne give konfirmanderne en glæde ved salmer ved "opdagelsen af salmesang og salmeteksterne og salmernes funktion som en fælles tilbedelse/ytring af troen".
- Bøn og åndeligt rum
Præsterne vil give konfirmanderne bønningen som mulighed: "Lære at bede" og "fortrolighed med bøn og anden kristen praksis". I sammenhæng med bøn taler præsterne også om "et åndeligt rum" og "spiritualitet". Andagter i kirkerummet nævnes også: "at de har fået lidt fortrolighed med andagt i kirkerummet sammen".

Efterfølgende samtaler peger på, at præsterne ser højmissen som den mest kendte indgang til kirken. Derfor vil de gerne have, at konfirmanderne lærer højmissen at kende, så de ikke føler sig 'forkerte' eller hægtet af, hvis de senere opsøger kirken. Og som en præst siger, er gudstjenesterne vores væsentligste

fælles praksissted, så skal vi have fællesskabs- og praksisdimensionen med, så har vi en forpligtelse til at give konfirmanderne en erfaring af at gå til gudstjeneste. Andre peger på, at kristendommen og troen sidder i kroppen og ikke i hovedet. De religiøse erfaringer består snarere af anelser, følelser og fornemmelser end af kognitiv forståelse. Dermed bliver de kropslige aktiviteter og erfaringer i kirkeligt regi (deltagelse i gudstjeneste, syngesalmer, tænde lys, folde hænder, bede bøn etc) indgangen til troserfaringer.

I forhold til salmer ser præsterne salmer som en måde at 'låne ord på' til brug i livets store stunder. Disse ord vil de gerne give videre til konfirmanderne. De vil også gerne give konfirmanderne et udvalg af salmer, som de kan trække på til senere kirkelige handlinger, som når der skal vælges salmer til dåb, vielse og begravelse.

Præsterne nævner ofte andagten i kirkerummet som den mest forkyndende del af deres konfirmationsforberedelse. Min erfaring er, at langt de fleste præster enten begynder eller slutter med en andagt for at få konfirmanderne til at føle sig hjemme i både kirkerummet og i en beskåret form for gudstjeneste, som andagten oftest er.

Relation og fællesskab

21 præster har formuleret et formål, der (bl.a.) ligger indenfor denne kategori.

Herunder ligger:

- Den personlige relation mellem præst og konfirmand
Præsterne ønsker en personlig relation, fordi det fremmer samtalen i konfirmationsforberedelsen: *"At de møder en, der lytter og gerne vil høre deres tanker. Og som så kan hjælpe dem med at koble deres tanker til en kristen tydning, så de oplever, at deres spørgsmål og svarforslag bliver hørt"*. Men også som en vej for senere brug af præst og kirke: *"Det er vigtigt at børnene lærer en at kende som person, som de også siden kan gå til og har tillid til"*. Præsten som et konkret eksempel på at være kristen er også vigtig: *"Først og fremmest så vil jeg, at de møder en, der står på mål for en kristen livs tydning"* og *"De skal møde et menneske, hvor troen er en del af vedkommendes liv"*.
- Relationen til og fællesskabet med kirke og menighed
Præsterne peger på den positive relation til kirken, både forstået som den lokale kirke og kirkerummet: *"at de oplever kirken (og lokalerne omkring den) som et godt sted at være"*, men også til de globale og historiske kirke: *"at de er en del af et stort og gammelt fællesskab"*.
Præsterne peger også på en positiv relation til de mennesker, der er tilknyttet kirken (udover præsten): *"en god oplevelse i mødet med præsten, øvrige ansatte, menighedsråd og menigheden"*.
- Fællesskab på konfirmandholdet
Fællesskabet og relationer på konfirmandholdet nævnes to gange i spørgeskemaerne: *"At de har oplevet sig selv som et fællesskab og en menighed"*. Fra vejledningssamtaler ved jeg, at det er af væsentlig betydning for de fleste præster, at konfirmanderne opfører sig pænt/godt overfor hinanden, fordi de er i en kirkelig kontekst.

I efterfølgende samtaler er relationen mellem præst og konfirmand ofte sjælesørgerisk begrundet. Konfirmanderne skal mærke, at de altid kan komme til deres præst – eller til en anden præst, og det mærker de bedst gennem den positive relation. Men præsterne peger også på, at det er vigtigt at

konfirmanderne oplever en relation til et menneske, for hvem kristendom og Gud er vigtige. At konfirmanderne møder et menneske, der står på mål for at være troende. En positiv relation til præsten kan åbne op for, at konfirmanderne tænker, at kristendom og Gud er noget, der også kan give mening i deres eget liv. Relationen bliver i denne forståelse set som indgangen til kirke og kristendom – har du følt dig velkommen, værdsat, set i konfirmationsforberedelsen, så står døren åben til at undersøge nærmere hvad kirke og kristendom er.

Præsterne lægger vægt på relationerne til resten af menneskerne ved kirken, både fordi de gerne vil give konfirmanderne flere konkrete eksempler på, hvad det er at være kristen, og fordi de gerne vil vise kirkens fællesskabsdimension: *"Det er dér, vi er sammen om noget, selvom vi er forskellige."* Det rejser spørgsmålet om, hvorvidt konfirmanderne oplever at 'være sammen om noget' med de andre i kirken.

Fællesskabet og relationer på konfirmandholdet nævnes kun et par gange i spørgeskemaerne som væsentligt, men som sagt er min erfaring, at det er af væsentlig betydning for de fleste præster, at konfirmanderne opfører sig pænt/godt overfor hinanden, fordi de er i en kirkelig kontekst. Min fornemmelse er, at præsterne i praksis lægger vægt på 'det kristne fællesskab' på konfirmandholdet.

Kognitiv viden

21 præster har formuleret et formål, der (bl.a.) ligger indenfor denne kategori.

Herunder ligger:

- Jesu liv, død og opstandelse
Præsterne ønsker at give konfirmanderne viden om Jesus: *"Selvfølgelig skal de have viden. Og den viden skal nærmere bestemt være ret konkret viden om Jesu liv" og "Jesu liv, død og opstandelse".*
- Bibelen og lignelser
Præsterne nævner, at *"de skal have kendskab til nogle bibelske grundfortællinger, så de fremover kan ligge som klangbund i sindet"*, og at konfirmanderne skal have: *"Fortrolighed med lignelserne: 1. at de vil kunne genkende dem også senere i livet, 2. de skal kunne genfortælle dem også senere i livet, 3. forstå dem på et personligt eller eksistentielt plan"*. Der nævnes også et kendskab til Biblens opbygning og *"især forståelse for historisk kontekstualitet og for eksegetisk metode"*.
- Gudsbilleder
Præsterne ønsker at give *"viden om den kristne måde at tale om Gud" og "en indsigt i forskellige gudsbilleder"*.
- Kirken
Præsterne vil gerne have at konfirmanderne kender både den lokale kirke: *"kirkens symbolik, inventar og udsmykning" og "kirkens historie"*, som både forstås lokalt, nationalt og globalt. Også *"kirkeåret og højtiderne"* nævnes.
- Kristendommens grundlæggende dogmer og budskaber
Præsterne vil gerne give *"viden om kristendommens grundlære og mest basale dogmer"*. Hvor det er nærmere specificeret nævnes: *"Grundlæggende kendskab til helt basale kristendomsting. Hvorfor vi fejrer jul, kernefortællinger i Bibelen, Hvad næstekærlighed er osv."*
- Fadervor og trosbekendelsen
Præsterne nævner stort set ikke Fadervor og trosbekendelsen under spørgsmålet om, hvad de gerne vil

have, at konfirmanderne tager med sig. Men i et efterfølgende spørgsmål om, hvad konfirmanderne som minimum skal tage med sig, står Fadervor og trosbekendelsen helt centralt.

I efterfølgende samtaler med præster og til dels også i spørgeskemaerne fremgår det, at der skal formidles en viden som en forudsætning for, at der kan arbejdes indenfor de andre kategorier. En del præster oplever et videnstab hos konfirmanderne, som skal håndteres, før de kan gå videre til at arbejde indenfor de andre kategorier. F.eks. skal de kende lignelserne, før de kan arbejde med, hvad de kan give af mening i ens eget liv, ligesom de skal kende fortællingen om Jesus som en forudsætning for at kunne få en relation til ham.

Nogle præster lægger meget vægt på at bruge Biblen ind i en nutidig kontekst. Andre gør meget ud af den som historisk skrift for at modvirke en bibelfundamentalisme, før de arbejder med, hvordan den kan bruges i en nutidig kontekst.

Der kan dermed være en del overlap med andre kategorier, f.eks. mellem 'eksistens og konfirmandernes liv' og 'viden': Guds billeder kan høre til begge steder afhængig af, om det gribes an som kundskabsmeddelende eller som eksistentielle overvejelser. Undervisningen i guds billeder hænger sammen med tro-viden-komplekset, hvor guds billederne viser andre muligheder end ateisternes forståelse af Gud.

Præsterne oplever som sagt både et videnstab hos konfirmanderne og de oplever, at omlægning af dele af undervisningen til heldage, betyder at de ikke når så mange vidensrelaterede emner som i to-timers lektioner. Det betyder, at det bliver vigtigt at prioritere, hvilken viden der er relevant at formidle og hvorfor, den er relevant. En præst, der underviste i kirkeåret, fortalte, at det ville være en del af den viden, som hun ville prioritere nederst på listen, fordi konfirmanderne får det vigtige i fortællingen om Jesus. Til gengæld ville hun aldrig prioritere fortællingen om Jesus væk.

Fadervor og trosbekendelsen står som sagt helt centralt i det minimum, som præsterne ønsker, at konfirmanderne tager med sig. Det skyldes bl.a. at konfirmanderne er med til at sige disse to led højt i konfirmationsgudstjenesten. Præsterne nævner dog også, at trosbekendelsen sammenfatter hvad kristendommen går ud på, og derfor skal konfirmanderne kende den. Samtidig handler det for præsterne også om at skabe en genkendelighed ved senere kirkebesøg, hvad der også hører under 'praksis i tro og kirke'. Fadervor er også vigtig for præsterne, fordi det er dén kristne bøn, som de gerne vil give konfirmanderne med på vejen, hvorved den også ligger under både 'viden' og 'praksis i tro og kirke'.

Præsterne ser ikke kognitiv viden som ureflekteret udenadslære, men som en indgang til at finde ud af, hvad kristendom er. Viden er et nødvendigt grundlag for at tale om og arbejde videre med kristendommen.

Guds kærlighed og troens gave

12 præster har formuleret et formål, der (bl.a.) ligger indenfor denne kategori. Det er dermed den kategori, hvor der er færrest præster.

I FUVs store spørgeskemarapport er præsterne blevet bedt om at afkrydse deres formål med konfirmationsforberedelsen i fire prædefinerede kategorier. Kategorierne hed: Dannende, Kundskabsformidlende, socialt-relationelt, forkyndende. Præsterne kunne sætte kryds i flere kategorier. Kategorien 'Forkyndende' fik flest krydser. I denne rapport forholder det sig umiddelbart omvendt, for så vidt som man forstår 'Guds kærlighed og troens gave' som 'Forkyndelse'. Efter en gennemgang af kategorien, som den fremstår i denne rapport ser jeg på dette tilsyneladende misforhold.

Herunder ligger:

- Guds ubetingede kærlighed
Præsterne ønsker, at konfirmanderne tager budskabet om *"Guds ubetingede kærlighed"* og *"Tro, håb og kærlighed"* med sig – at konfirmanderne oplever *"at de er elsket af Gud, ligegyldig hvad de gør og at man altid kan vende tilbage, også selvom man har været væk fra kirken et stykke tid"*.
- Tro
I forlængelse af ønsket om at give konfirmanderne budskabet om Guds ubetingede kærlighed ligger: *"gudstro og håb"* og *"at de tager troen og håbet med sig fra deres konfirmationstid"*. Nogle formulerer det i mere eksistentielle ord som *"styrket selvfølelse"*, og at konfirmanderne føler *"at de hver især er gode nok/selvtillid/elsket"*.
- Det bedømmelsesfrie rum
I forlængelse af ønsket om at forkynde Guds ubetingede kærlighed og vække troen i konfirmanderne, ønsker præsterne at give konfirmanderne *"et frirum"*, hvor de møder og inkluderes i *"en anden livsforståelse end konkurrence- og præstationsamfundets"*. Præsterne ønsker at formidle erfaringen af Guds kærlighed ved at *"give konfirmanderne et fristed fra præstationer og bedømmelse, hvor de kan være i ro og fred"* og en *"oplevelse af et sted de kan komme og være som de er, med det de bærer på"*. Præsterne tænker i høj grad på rummet omkring konfirmationsforberedelsen med udsagnene. Gudstjenesterummet bliver dog også nævnt som et eksempel på, hvor præsterne ønsker at konfirmanderne oplever et *"fristed"*.

I efterfølgende samtaler med præsterne siger langt de fleste, at denne forkyndelse er det, som de grundlæggende sigter mod med konfirmationsforberedelsen. Derved hænger denne kategori snævert sammen med de andre kategorier, når f.eks. praksis i tro og kirke ses som en vej til erfaring af Guds kærlighed, eller med andre ord som en forkyndelsespraksis. På samme måde er der sammenhæng med 'eksistens og konfirmandernes liv' og med 'relation og fællesskab', når forkyndelsen tænkes ind som mål og som forudsætning for samtaler om eksistentielle spørgsmål og for relationerne i kirken. Også 'viden' har forkyndelsen af Gud som endemål.

Når jeg har spurgt præsterne, hvorfor der hovedsagelig er svar, der ligger under mine andre kategorier, svarer de, at 'Guds kærlighed og troens gave' er svært håndterbart i forhold til at planlægge undervisning. Hvordan formidler vi tro, som i sidste ende er Helligåndens gave? Hvordan giver vi en troserfaring af Guds kærlighed videre, når den kun forstås i tro? Derfor vælger præsterne håndterbare/operationaliserbare tilgange til at skabe rum for troen på Gud. De præster, der har svaret i denne kategori, bruger også tilgange fra de andre kategorier i deres undervisning, og de lægger også vægt på, at tro og gudserfaring i sidste ende er Helligåndens værk.

Opsamling og diskussion

Præsterne ser grundlæggende konfirmationsforberedelsen som forkyndende undervisning, hvor de på forskellige måder søger at åbne op for en gudserfaring, gudsforståelse, Guds kærlighed, troens gave, glimt af Gudsriget. Hvordan man vælger at benævne forkyndelsens indhold, af hænger af mange personlige og kirkelige faktorer. Luther brugte bl.a. formuleringen: *"At drive på Kristus"*. Jeg vælger at sammenfatte det i ordet 'evangeliet', som er forholdsvis neutralt i forhold til kirkelige traditioner og standpunkter.

Præster, konfirmander og pædagogik.

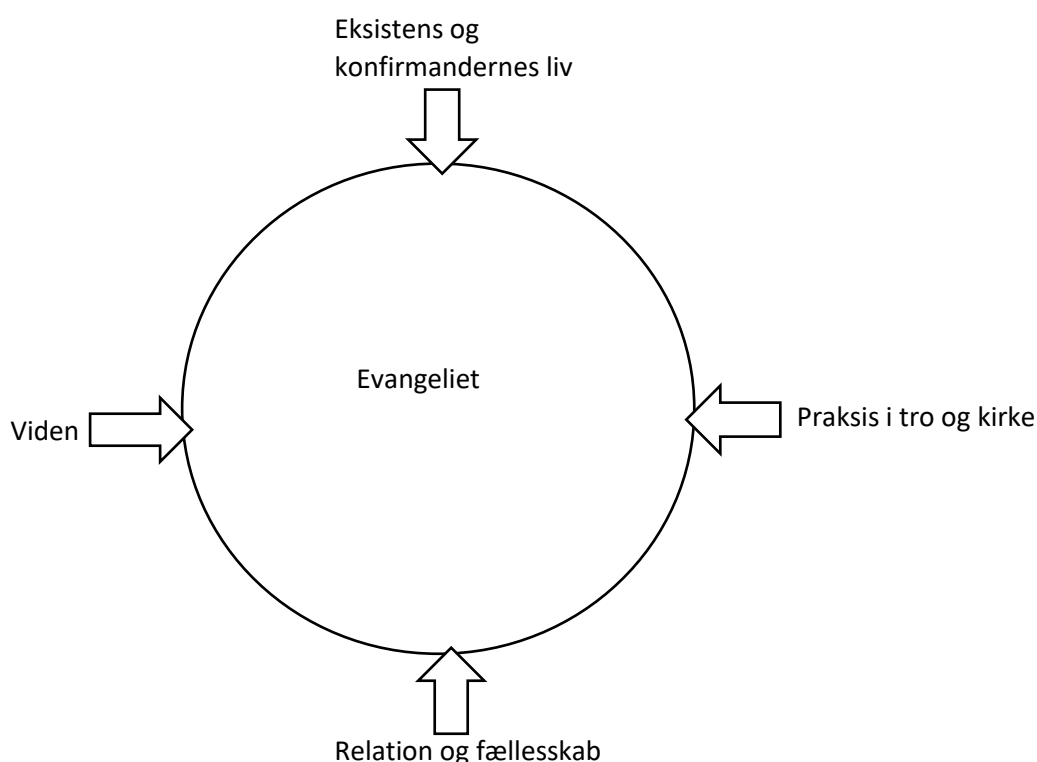
En brugsrapport fra Helsingør stift. Efterår 2017.

Pernille Nærvig Petersen, religionspædagogisk konsulent.

Side 11

Forkyndelsens indhold er evangeliet, og præsterne søger på forskellige måder at formidle og åbne evangeliet og dets betydning sammen for konfirmanderne.

Præsterne arbejder med flere forskellige indgange eller døråbnere: En indgang, hvor vi går via eksistentielle problematikker og livserfaringer og prøver at skabe rum og sprog for at tolke os selv og vores liv i lyset af Guds kærlighed. En indgang, hvor vi går via en praksiserfaring for at åbne for en erfaring af tro og Guds kærlighed. En indgang, hvor vi relationelt stiller os selv og andre frem som følgeskab ind i det uforståelige rum af Guds kærlighed. Og en indgang, hvor vi arbejder med den viden, der er relevant for at kunne gribe fat i en større virkelighed.



Denne forståelse af konfirmationsforberedelsen som et forsøg på at åbne evangeliet for og med konfirmanderne med forskellige indgange kan bruges som et pejlemærke i vores planlægning af konfirmationsforberedelsen. Man kan indvende, at konfirmanderne enten i kraft af deres dåb eller i kraft af deres tro eller deres gudsskabthed allerede er kristne. Men vi har aldrig greb om evangeliet, vi kan aldrig fuldt begribe det. Troen på evangeliet er ikke en konstans, men er situeret, bevægelig og rummer også altid tvivlen. Og derfor skal vi igen og igen arbejde med at åbne evangeliet og få nye indsigter og erfaringer. Det gælder både præst og konfirmander.

Der skal bruges flere indgange til at komme ind i evangeliet. Konfirmanderne har både individuelt og som gruppe brug for forskellige indgange og læringsmetoder til at åbne for forståelsen og erfaringen af Gud. Hvis man kun bruger en af kategorierne som indgang vil den del af konfirmanderne for hvem, det ikke virker, reelt slet ikke have nogen indgang.

Præster, konfirmander og pædagogik.

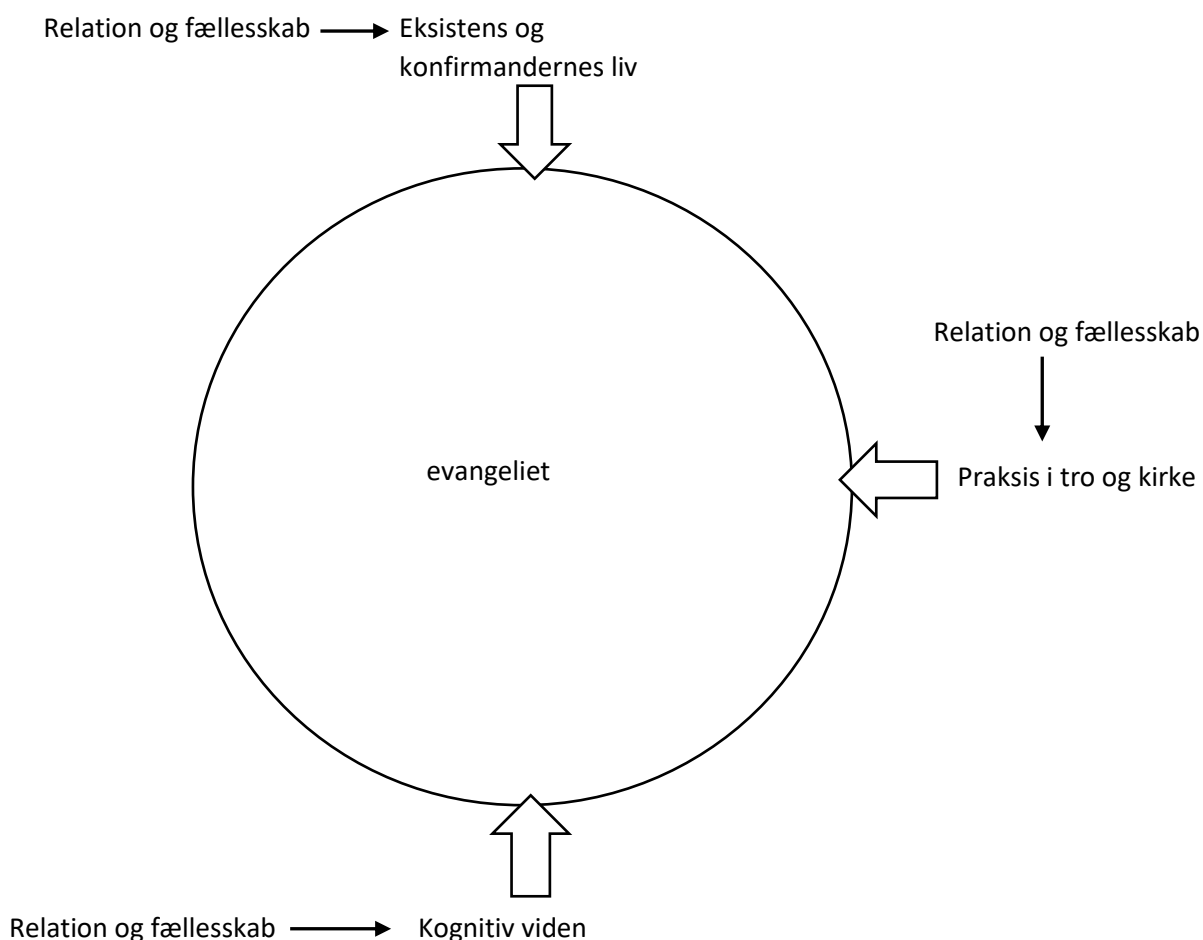
En brugsrapport fra Helsingør stift. Efterår 2017.

Pernille Nærvig Petersen, religionspædagogisk konsulent.

Side 12

Alle kategorierne er relevante, når de bruges forkyndende i forhold til evangeliet. Man kan ikke nedgøre en kategori som irrelevant. Der har været en lille tendens til at det relationsarbejdet er blevet nedladende karakteriseret som 'kagehygge', at vidensformidlingen er blevet nedladende karakteriseret som 'udenadslære', at arbejdet med eksistens og livstemaer er blevet nedladende karakteriseret som forfladigende leflen for individualismen og ren humanisme, og at praksiserfaringer er blevet nedladende karakteriseret som fromhedsøvelser. Men når kategorierne fungerer som indgange til evangeliet er ingen af dem irrelevante.

I samtaler med præsterne viser det sig, at ingen af præsterne vil vælge nogle af kategorierne fra, men at de snarere har foretrukne kategorier, som de føler betyder noget særligt i deres formidling og derfor ser deres foretrukne kategorier som begyndelsespunkter. Samtidig ser præsterne ofte deres ikke-foretrukne kategorier som selvfulgelige i en understøttende funktion. F.eks. ser nogle præster relationen som understøttende for vidensformidling og for eksistentielle samtaler og bønns- og gudstjenestepraksis. På den måde er relationen en nødvendighed, men er ikke et mål i sig selv og ses ikke i sig selv som en indgang til evangeliet. Andre kan f.eks. se viden som en understøttelse af eksistenssamtaler og gudstjenestepraksis. Således vil illustrationen kunne se forskellig ud afhængig af præstens tilgang. Et eksempel på en cirkel, hvor relationen har understøttende funktion i forhold til de andre kategorier, men ikke direkte som hermeneutisk nøgle kunne de således ud:



Præster, konfirmander og pædagogik.

En brugsrapport fra Helsingør stift. Efterår 2017.

Pernille Nærvig Petersen, religionspædagogisk konsulent.

Side 13

Illustrationen viser, at den gode relation i denne opfattelse understøtter, at konfirmanderne deltager i samtaler om kristendommens betydning i deres eget liv, at de involverer sig i praksis, og at de gerne vil have noget at vide. Relationen understøtter de andre kategorier, men ses ikke selv som en indgang til evangeliet. Dette er langt fra konfirmandernes oplevelse, som jeg vil komme ind på i næste hovedafsnit.

Man kan argumentere for, at kun når kategorierne fungerer som døråbnere og indgange til evangeliet, kvalificeres de som relevante i den forkyndende konfirmationsforberedelse. Det kan bruges som et pejlemærke og et sorteringsværktøj, når vi planlægger og evaluerer vores konfirmationsforberedelse: Hvorfor vælger vi denne tilgang og dette indhold? Er det med til at åbne op for evangeliet? Og hvis det ikke gør, så er vi fri til at udelade det i vores forkyndende undervisning. Dette pejlemærke kan være en hjælp, når præsterne både oplever et videnstab og mindre tid til at formidle viden til konfirmanderne. Hvilken viden er uundværlig som indgang til evangeliet?

Enkelte præster pegede på, at de også ønsker at give en almen viden eller forståelse uden at det har en forkyndende dimension. Ikke som en modsætning til den forkyndende undervisning, men snarere som et supplement. For disse præster er det derfor kun i dele af deres undervisningsplanlægning, hvor de skal bruge spørgsmålet "Er det med til at åbne for evangeliet?" som pejlemærke for egen planlægning. I planlægningen af de andre dele af undervisningen er det vigtigt at gennemtænke, hvad der er formålet med deres valgte temaer og metoder. De næste afsnit om konfirmandernes oplevelse af konfirmationsforberedelsen og om pædagogiske overvejelser og værktøjer er ligeså relevante for dele af undervisningen, som præsten ikke har valgt af forkyndende årsager.

Som nævnt er kategoridannelse altid en model og en forenkling af virkeligheden. Under hver af mine fem kategorier er der en del undertemaer eller -kategorier. Jeg fortolker, når jeg samler de forskellige temaer sammen under én kategori. Det er en forenkling, der giver et større overblik. Men det kan også diskuteres, om det er en for stor forenkling. Jeg har i samtaler med præster spurgt, om de følte sig rummet af kategorierne, eller om der skulle flere til. De præster, jeg har talt med, synes, at kategorierne er relevante. Nogle pegede på, at det kan diskuteres, om temaerne er anbragt under de rette overskrifter. F.eks. er gudsbilleder placeret under 'viden', men kunne også være placeret under 'eksistens og konfirmandernes liv', hvis gudsbillederne bliver brugt til en samtale om, hvad gudsbillederne betyder i konfirmandens liv. På den måde kan forskellige temaer i konfirmationsforberedelsen indgå under forskellige kategorier afhængig af, hvordan der arbejdes med temaet. Fadervor er også et godt eksempel. Skal den under 'Praksis i tro og kirke', fordi det er en bøn, eller skal den under 'Viden', fordi de skal kunne den udenad, eller skal den under 'eksistens og konfirmandernes liv', fordi de skal spejle deres liv i Fadervor ved at vælge et ord, der siger dem noget, eller skal den under 'relation og fællesskab', fordi vi spiller fadervor-bold og griner undervejs? Det samme tema kan bruges i flere formålscategorier – og tit vil kategorierne til en vis grad overlappe og understøtte hinanden.

Konfirmander er forskellige – også mht. hvad de læringsmæssigt motiveres af. Derfor skal der flere forskellige kategorier (og flere forskellige metoder) i spil, når man er sammen med en gruppe konfirmander. Men også hos den enkelte konfirmand skal der flere tilgange i spil, fordi vi alle har brug for flere ben at stå på i vores trosliv. Som præst er det derfor væsentligt, at man bevæger sig i eller benytter sig af flere af ovennævnte kategorier.

Hvad får konfirmanderne med sig i konfirmationsforberedelsen?

Præsternes formål og tilgange i konfirmationsforberedelsen er væsentlige, ikke mindst i kollegavejledning, da det er præsten, der planlægger og udfører konfirmationsforberedelsen. Men når konfirmationsforberedelsen forstås ud fra en kommunikationsmodel med afsender, budskab og modtager, er det også vigtigt at se på modtagerens perspektiv og erfaring for at sikre den bedst mulige kommunikation. I forståelsen af konfirmationsforberedelsen som forkyndende undervisning er det også væsentligt at se på, hvad der fungerer som indgange til evangeliet for konfirmanderne. Derfor vil jeg i dette afsnit se på, hvem konfirmanderne er og hvad de får ud af konfirmationsforberedelsen. Først vil jeg ride nogle overordnede linjer op, hvor efter jeg vil gå ned i de enkelte kategorier. Jeg har ikke i alle kategorierne behandlet alle underemnerne, da nogle af dem ikke optræder specifikt i de undersøgelser jeg bruger.

Dette afsnit er skrevet ud fra samtaler med ressourcepersoner samt diverse kurser og læsning, der har givet en del lagret viden, som jeg ikke altid kan henføre til en specifik bog eller udtalelse. Afsnittet lider derfor under en beklagelig mangel på henvisninger. Med mere tid ville der have været mulighed for at komme med henvisninger til diverse litteratur. De væsentligste konfirmandundersøgelser er gennemført af FUV og af CUR. Jeg trækker generelt på disse og nævner specifikt, når der bruges andre undersøgelser. Jeg har ikke selv foretaget systematiske undersøgelser.

Konfirmanderne overordnet

Når man spørger til konfirmandernes forventninger i begyndelsen af konfirmationsforberedelsen, så svarer de ud fra deres skoleerfaringer, at de regner med at få noget viden. Især drengene vægter det kognitive aspekt. De vil dog også gerne have, at det er sjovt i betydningen, at der er en god stemning og at de bliver engagerede. Det skal også være seriøst i betydningen, at de selv vil noget med det, men også at de forventer, at præsten tager både emnet og konfirmanderne seriøst.

Spørger man konfirmanderne efter confirmationen, hvad de har fået med sig, så vægter det relationelle højt. De har mødt et menneske, der troede på det vedkommende sagde og som interesserede sig for konfirmanderne. Når konfirmanderne efter konfirmationsdagen ser tilbage, ser de hele forløbet gennem deres oplevelse af konfirmationsdagen, som mange af dem betegner som 'den bedste dag i mit liv'. De skelner ikke mellem det kirkelige og det folkelige, mellem konfirmationshandlingen og festen bagefter. Det bliver sammen tolket som én stor kærlighedserklæring, der kulminerer den dag – og som også konfirmationsforberedelsen bliver set i lyset af.

Konfirmanderne tager konfirmationsforberedelsen alvorligt, og det er i højere grad end tidligere et individuelt valg at gå til konfirmationsforberedelse. De er vant til at tage valg og ser konfirmationsforberedelsen som en afklaringsfase op til confirmationen, hvor de selv skal sige ja til, om de vil konfirmeres.

Konfirmanderne er generelt blevet mere åbne gennem årene i forhold til det religiøse. Tro og religiøsitet er ikke længere tabu, eller noget som man tager afstand fra. Langt hen ad vejen er det ikke noget, de oplever som relevant i deres hverdagsliv men som de som udgangspunkt er åbne for at forstå mere om.

Konfirmander tænker meget konkret. Det konkrete er et udtryk for det abstrakte. Når de skal tænke abstrakt, så skal bevægelsen gå fra det konkrete til det abstrakte. De skal have erfaringer, før man begynder på tyding og forståelser. Derfor må der tages fat i deres eksisterende religiøse erfaringer og

livserfaringer og arbejdes med erfaringskabende pædagogik. Samtidig står præsten selv som det konkrete billede af, hvad en abstrakt virkelighed kan betyde for et menneske.

Konfirmander er i gang med et identitetsprojekt. De scanner undervisningen for 'what's in it for me?'. Hvordan er det her relevant for mit livsprojekt? De (og vi) lever i en værdipluralistisk tid, hvor alle har taletid. Men bruger kirken ikke taletiden eller vurderes vi ikke som relevante af konfirmanderne, så ryger vi ud. Og vi er ikke nødvendigvis savnet og bliver ikke nødvendigvis opsøgt senere. Derfor er konfirmationsforberedelsen af afgørende vigtighed for kirkens relevans fremover.

I forhold til kategorierne

Eksistens og konfirmandernes liv

Konfirmanderne vil gerne eksistentielle samtaler med en voksen. De unge i dag er ramt af mange livsudfordringer, bl.a. et stort forventningspres og en voksende ensomhed. Ofte vil de gerne den åbne samtale om deres liv, men de vil ikke belæres. Desværre oplever de sjældent at have samtaler i konfirmationsforberedelsen. De oplever snarere en tiltale. Det står i skærende kontrast til præsterne, der for manges vedkommende vil sige, at de arbejder dialogisk, og må siges at være en pædagogisk udfordring.

Det kan pege i retning af, at konfirmanderne oplever, at eksistenstemaerne ikke knytter an til deres eget konkrete liv. Hvis præsten anslår eksistenstemaer, der ikke er relevante for konfirmanderne, oplever de det ikke som værende relevant eller eksistentielt – og oplever derfor ikke en samtale. Konfirmandernes vej ind i kristendommen som eksistentiel samtale går ikke via de store teologiske begreber. Bevægelsen skal som hovedregel gå fra deres erfaringer til et kristen-bibelsk erfaringsunivers eller tydning – og ikke omvendt.

Det kan også pege i retning af, at præsten ikke får istandsat en samtaler mellem præst og konfirmander eller mellem konfirmanderne imellem, og altså – trods sit eget formål og ofte også sin egen oplevelse – kører en monologisk undervisning. De fleste præster har sandsynligvis prøvet at gå ud fra konfirmationsforberedelsen med en oplevelse af, at 'i dag fik vi snakket om noget væsentligt' – hvor det ofte betyder, at præsten i dag fik snakket om noget væsentligt og måske havde en dialog med to eller tre af konfirmanderne.

Jeg talte med en mor, hvis søn var i tvivl om, hvorvidt han ville konfirmeres, fordi hans natur-teknik-lærer havde sagt, at hvis man er kristen, så tror man på, at jorden er skabt på syv dage og ikke på naturvidenskabens teori om Big bang. I løbet af konfirmationsforberedelsen oplevede drengen dog, at han godt kunne stå inde for at blive konfirmeret, fordi præsten fik ophævet modsætningen mellem tro og viden. Forberedelsen sluttede en måned før selve konfirmationen. På den måned begyndte drengen igen at se en modsætning mellem tro og viden – og valgte ikke at blive konfirmeret.

Ovenstående illustrerer, hvordan konfirmanderne ofte ser en uforenelighed mellem tro og viden. De lever i en verden, hvor 'det rationelle', det vidensbaserede betragtes som det (eneste) sande, og de har lært at bruge det beskrivende og faktuelle sprog. Det er dét positivistiske sprog de spørger med, når de vil høre, om præsten tror på, at jorden blev skabt på seks dage. Passer det eller passer det ikke? Og hvis det ikke

passer, hvorfor er det så vigtigt? I skolens humanistiske fag møder de også andre sprog, som f.eks. det poetiske og det narrative. Men de lever i en verden, hvor det positivistiske sprog har en forrang, og bl.a. gennem de ateistiske kampagner lærer de at tolke kristendommen med dette sprog. Når konfirmanderne skal lære at arbejde med kristendommen ved hjælp af andre sprog, gælder igen bevægelsen fra deres konkrete erfaringer til de mere abstrakte forståelser. Hvor møder de og hvor bruger de selv andre slags sprog end det positivistiske? Og hvor kan vi skabe rum til en anden logik og forståelsesform end den rationelle. Det er en pædagogisk stor udfordring, der skal løftes på et meget lille antal timer. Som præster kan vi også overveje, i hvor høj grad vi formidler på rationelle præmisser i vores undervisning.

Praksis i tro og kirke

Konfirmander vil generelt gerne en åndelig/spirituel tilgang med lystænding, meditation og bøn, selvom de som udgangspunkt er fremmede for det. Konfirmanderne oplever dog ikke nødvendigvis åndelighed og spiritualitet de samme steder som præsten gør det. Ofte oplever de kirkens ritualer som mere fremmedgørende end inkluderende – og under alle omstændigheder oplever de dem sjældent som spændende. Typisk oplever de heller ikke andagten til konfirmationsforberedelsen som åndelig, men som endnu en undervisningssituation. At de sammen med præsten siger Fadervor og trosbekendelsen i kor afkodes ikke som bøn eller åndelig praksis af konfirmanderne. Karen Toksverds masterprojekt baseret på interviews med konfirmander viser, at hverken højmesser, men heller ikke ungdomsgudstjenester opleves som givende eller relevante. Konfirmanderne oplever heller ikke et fællesskab med resten af menigheden, når de er i kirke. I det omfang elementer opleves som lidt spændende, skyldes det, at konfirmanderne selv er kropsligt aktive.

Noget af det præsterne ønsker med gudstjenesteoplæring, er at konfirmanderne senere vil føle sig mindre fremmede, når de er til gudstjeneste på et senere tidspunkt i deres liv. Der er ingen undersøgelser, der peger på, om dette er tilfældet.

I forhold til salmer tager konfirmanderne ikke glæden over salmeskatten med sig. I deres oplevelse er der ikke forskel på om der bruges nye eller gamle salmer. Ingen af delene er noget, de oplever som specielt relevant, selvom det er mange præsters erfaring, at det er nemmere at få konfirmanderne til at synge med på rytmiske salmer.

Konfirmanderne oplever som sagt ikke Fadervor som en bøn, og mange oplever ikke, at de overhovedet har bedt bønner i forbindelse med konfirmationsforberedelsen. De tager generelt heller ikke bønnen med som en mulighed i deres liv efter konfirmationen.

Der er en meget lille overføringsgrad af det, de har lært af åndelig praksis i konfirmationsforberedelsen, til livet udenfor konfirmandlokalet eller kirken. Praksis i tro og kirke hører til i kirken, og konfirmanderne ser det ikke som livsredskaber fremover.

Man kan sige, at praksisdimensionen ikke umiddelbart fungerer som en indgang til evangeliet for konfirmanderne. Og det er da en anfægtelse at så mange danskere opsøger andre (semi)religiøse miljøer end kirken, når de senere i livet oplever åndelige spørgsmål og behov. Mange af de religiøse praksisser som de møder i andre miljøer, er også tilstede i kristendommen. Kan vi give konfirmanderne religiøse praksisser med, som de kan bruge i livet fremover?

Relation og fællesskab

What's in it for me bliver også til spørgsmålet: What's in it for you? Hvis det betyder noget for præsten, og relationen mellem præst og konfirmand er positiv, så kan konfirmanden spejle sig selv i præsten. Dermed fungerer relationen som indgang til evangeliet og dets betydning i livet. Mange konfirmander, 72%, kan lide deres præst. Relationsarbejdet lykkes i høj grad. Måske også fordi præsterne som forkyndere står på mål for indholdet. Vi tror selv på det. Dén autenticitet kan være en del af forklaringen på, at så mange konfirmander kan lide præsten. Autenticiteten kommer bl.a. til udtryk, når præsten fortæller om sig selv, sin tro, sine erfaringer m.m. Det kan kaldes en form for vidnesbyrd, og erfaringen er, at konfirmanderne lytter, når præsten siger 'jeg' (under forudsætning af, at det ikke bliver for langt eller for irrelevant).

Konfirmanderne 'går til præst'. Relationen til præsten virker åbnende eller lukkende i forhold til de andre tilgange. Fungerer relationen, så vil konfirmanderne i høj grad være indstillet på at arbejde sammen med præsten indenfor alle kategorierne. Det betyder også, at det ofte bliver via relationen, at konfirmandernes kognitive fordomme bliver afmonteret. Når vi ser på eksemplet med drengen, der i sidste ende valgte ikke at blive konfirmeret pga. modsætningen mellem tro og viden, kan det forklares med, at drengen i en god relation til præsten valgte at gå med på præstens tankegang om, at der ikke er en modsætning. Men da den gode relation stoppede i kraft af, at undervisningen stoppede (og da relationen til natur-teknik-læreren varede ved), kunne drengen ikke selv holde fast i dén måde at tænke på.

Men ikke kun i forhold til om konfirmanderne vil 'lege med' i forhold til de andre kategorier er relationen altafgørende. Præsten fungerer som døråbner eller dørlukker til kirken og i sidste ende til Gud, fordi deres gudsbillede præges af deres erfaringer. Hvis relationen er god, så afkoder konfirmanderne, at Gud sandsynligvis kan bruges til noget. Forholdet til kirke og tro præges af mødet med repræsentanterne. Derfor kan det være gavnligt at brede repræsentantskaren ud både i forhold til antal, men ikke mindst i forhold til at skabe en mangfoldighed af relationsmuligheder og rollemodeller.

For de fleste konfirmander varer relationen til præsten og kirken ikke ved. Kirken er derfor ikke en vedvarende samtalepartner. Hvis kirken skal blive ved med at være en referenceramme, skal der arbejdes på kontaktpunkter til de unge også efter konfirmationen.

MindU (et projekt udviklet af Det Sociale Netværk, der sætter fokus på psykisk sårbarhed og mental trivsel blandt unge, der går til konfirmandforberedelse) peger på, at op mod 90% af konfirmanderne hellere vil tale med deres præst end deres lærer om sårbarhed og dårlig trivsel. De unge forklarer det med præstens tavshedspligt. Samtidig har præsten ikke noget projekt på de unges vegne. De skal ikke til eksamen e.lign., så præsten kan være mere fri til at lytte. Præsten vurderes måske også som havende mere erfaring i samtaler om svære emner. Min egen fornemmelse er dog, at det er ret få unge, der går til præsten med deres problemer. Det kunne tyde på et ikke-opfyldt behov hos de unge.

Konfirmanderne oplever ikke at have fået et forhold til menigheden i løbet af konfirmationsforberedelsen. De nævner heller ikke selv, at de har fået et tilhørsforhold til deres egen kirke. Konfirmanderne får dog muligvis en vis relation til deres lokale kirkes kirkerum, men det betyder ikke, at de opsøger kirkerummet senere.

Kun meget få (og meget færre end i skoleregi) af konfirmanderne angiver, at de oplever mobning eller føler sig stressede på deres konfirmandhold. Det tyder på, at det lykkes præsterne at skabe et fællesskab på

holdet – eller at kirkens rum er med til at skabe en anden stemning konfirmanderne imellem. For konfirmander, der har været på vellykket lejr, vil konfirmandlejren ofte huskes som 'her var godt at være'. Om det fungerer som en erfaring, der peger hen på evangeliet, kommer an på, om konfirmanderne selv aflæser relationerne og fællesskabet og 'her var godt at være' som havende en sammenhæng med kirken og med konfirmationsforberedelsens budskab. Præsten kan vælge at arbejde eksplicit med sammenhængen mellem relation-fællesskab og det kristne budskab. Det er vigtigt at lade konfirmanderne selv sætte ord på sammenhængen og deres erfaringer, fremfor at præsten fortæller om det, hvis konfirmanderne skal kunne udvikle en forståelse.

Når jeg taler med konfirmandforældre, kan mange af dem huske deres præst og de kan huske stemningen til konfirmationsforberedelsen. Og hvordan de husker det, har betydning for deres forventninger til og åbenhed overfor kirken.

Meget få præster bruger bevidst relationsværktøjer i undervisningen. Det kan opgraderes, så præsterne har mulighed for bevidst at arbejde med relationerne, både til gavn for relationens understøttende funktion i forhold til de andre kategorier, til gavn for klasseledelsen (som af nogle præster nævnes som svær) og fordi relationen mellem præst og konfirmand for konfirmanderne i høj grad fungerer som døråbner eller dørlukker til evangeliet.

Kognitiv viden

Konfirmandernes forventninger, når de kommer til konfirmationsforberedelsen, er præget af skolen. De regner med, at de skal lære noget og få noget viden. De regner med at få klare faktuelle svar, som præsten ikke nødvendigvis kan eller vil give. De vil gerne have et klart svar på, hvad og hvordan man skal tro, så de ved, hvad de siger ja til på konfirmationsdagen. Efter konfirmationsforberedelsen synes de, de har lært meget, men når man spørger dem, hvad de har lært, kan de ikke huske det. De svarer dog ja til, at de ved hvad kristendom er. Når de ikke kan gengive, hvad de har lært, kan det skyldes, at de ikke har fået et sprog til at gengive det, som de har lært. Måske fordi det ligger på et andet niveau end det rationelle, og derfor ikke kan gengives i et rationelt sprog. Eller det kan skyldes, at den viden, som de har fået ikke har været specielt værd at huske, så de nok kan huske, at de lærte noget, men har glemt, hvad de lærte.

Det tyder ikke på, at viden i sig selv bliver en indgang eller åbning til evangeliet. Det bliver den først, når den bruges ind i de andre kategorier. Man kan f.eks. diskutere om den narrative teologiske tilgang ligger under viden eller under eksistens og konfirmandernes liv. Men reelt bliver Jesu liv måske først relevant for konfirmanderne, når der bliver en kobling til deres egne livstemaer og når de får en relation til Jesus, f.eks. når præsten bruger 'what would Jesus do'.

Guds kærlighed og troens gave

Konfirmanderne tager med sig fra konfirmationsforberedelsen, at Gud kan lide os mennesker, men de tror ikke på, at han kan gøre noget. Deres gudsbillede vil ofte være en sød, rar og magtesløs Gud.

I forhold til, om præsterne formår at formidle et 'bedømmelsesfrit rum' kan man sige, at det bedømmelsesfrie rum ikke eksisterer. Konfirmanderne er altid under bedømmelse, om ikke andet af de andre på holdet. Men samtidig peger konfirmandernes oplevelse af, at de ikke oplever mobning og stress på konfirmandholdet måske på, at der alligevel bliver etableret noget, der nærmer sig et bedømmelsesfrit rum i konfirmationsforberedelsen - ihvertfald i langt højere grad, end det lykkes i skolen.

Man kan tale for at det bedømmelsesfrie rum i konfirmandernes oplevelse ligger mere under 'Relation og fællesskab', og i nogen grad fungerer som indgang til evangeliet. Især hvis præsterne formår at få konfirmanderne til at lave en kobling mellem erfaringen af 'her er godt at være' og det kristne budskab. At så mange konfirmander hellere vil tale med en præst end med en lærer om dårlig trivsel kan også pege på, at de har en fornemmelse af et bedømmelsesfrit rum hos præsten. Måske kan man tale for, at de her får en indgang til evangeliet eller et glimt af Gudsriget, hvis de tyder denne erfaring af 'et bedømmelsesfrit rum' eller af gode relationer kristent.

Opsamling

Rapporter og erfaringer med konfirmanderne tyder på, at relationen er den vigtigste del af konfirmationsforberedelsen. Både som et pædagogisk redskab, fordi den understøtter de andre kategorier: "Hvis jeg kan lide dig, og du tænker sådan/vil have at vi gør sådan, så er jeg med på den." Og som en døråbner eller dørlukker til kirke og evangelium. "Hvis jeg kan lide dig, og det er relevant for dig, så er det måske også noget, jeg kan bruge".

Konfirmander kan generelt godt lide deres præst. Den gode relation udspringer både af, at præsten viser, at vedkommende kan lide konfirmanderne som mennesker, og af at præsten er et menneske med noget på hjerte – autenticiteten er en del af de gode relationer.

Konfirmanderne er grundlæggende nysgerrige i forhold til konfirmationsforberedelsen. De vil gerne samtaler om væsentlige spørgsmål, åndelighed og viden. De er åbne for at finde ud af, hvad kristendommen drejer sig om, så de kan vide, hvad de evt. siger ja til på konfirmationsdagen (der er umiddelbart ingen tegn på, at de forstår det som Guds ja til dem og ikke omvendt). Men det er vigtigt, at konfirmationsforberedelsens temaer knyttes til eller tager udgangspunkt i deres erfaringsverden, for at nysgerrigheden bibeholdes.

Konfirmationsanordningen taler om at bygge bro mellem konfirmandernes livsverden og evangeliet. Alt tyder på, at de ikke i særlig høj grad oplever den brobygning. Der er meget lille overføringsværdi fra det, der foregår i konfirmandlokalet, til deres liv udenfor. Og dermed slutter udforskningsprocessen, når de er konfirmerede. De oplever ikke eksistenssamtaler, hvor de er medspillere, de bruger ikke bøn i deres liv, de bruger ikke kirkens åndelige rum, de kan ikke huske, hvad de har lært, og de tager ikke muligheden for det religiøse sprog med sig. Eller også kan de ikke forklare, hvad de tager med sig, for alligevel synes de fleste, at de er blevet mere klar over, hvad kristendom er.

Der tegner sig nogle klare udfordringer. Hvordan sikrer vi, at konfirmanderne oplever, at der foregår en dialog, der er væsentlig for dem og som kan give dem noget i deres liv? Hvordan arbejder vi med det religiøse sprog og tro-viden, så ateisterne ikke får lov at sætte dagsordenen for hvad religion er? Hvordan sikrer vi, at temaer fra konfirmationsforberedelsen bliver forankret i konfirmandernes liv fremover? Hvordan skaber vi rum for at unge, der føler sig sårbare og pressede, véd, at de kan gå til kirken? Hvordan bevarer vi en relation fremover?

Hvad kan vi gøre pædagogisk?

I dette afsnit peger jeg på pædagogiske pointer og strategier. I forhold til kommunikationsmodellen peger jeg her hovedsagelig på formen i budskabsdelen. Nu har vi undersøgt afsender (præster) og modtager (konfirmander) og deres tanker om/erfaringer med budskabet. Hvordan kan vi med den viden i bagagen

formidle budskabet bedst muligt? Hvordan kan vi pædagogisk skabe indgange til evangeliet ud fra vores nuværende viden om, hvad præster vil og hvad konfirmander oplever?

Jeg begynder med et kort og meget praksisorienteret afsnit med nogle få overordnede pointer efterfulgt af et kort afsnit om klasseledelse, der bygger videre på de pædagogiske pointer. Det er ikke en pædagogisk lærebog, men nogle pædagogiske tommelfingerregler, som kan være retningslinjer for præster, når de arbejder med konfirmander. Tommelfingerreglerne er inspireret både af de pædagogiske teorier, som jeg har beskæftiget mig med gennem videreuddannelse, men også af den praksis, som jeg har observeret i konfirmationsforberedelsen.

Derefter går jeg ned i de enkelte formålskategorier og peger på konkrete muligheder i tilrettelæggelsen af konfirmationsforberedelsen. De konkrete muligheder er holdt på et overkommeligt niveau. Der vil kunne findes mange flere konkrete muligheder under de enkelte kategorier, og mine forslag skal ikke ses som udtømmende.

Da jeg planlagde arbejdet med denne undersøgelse, tænkte jeg, at der kunne peges på en direkte sammenhæng mellem formålskategorier og pædagogiske metoder: "Hvis du vil X, så skal du gøre Y". Det gør der selvfølgelig ikke. Mange pædagogiske metoder spænder over flere formålskategorier afhængigt af, hvordan man bruger metoderne. Og ofte vil også andet end pædagogiske metoder spille ind på, hvad konfirmanderne får ud af at være til konfirmationsforberedelsen – hvordan er præstens humør, hvilket humør er konfirmanden i, hvilken baggrundsviden og baggrundsinteresse ligger der hos konfirmanderne. Ikke mindst det sidste har en stor betydning for, hvad de hæfter sig fast i og hvad undervisningen sætter i gang hos dem. De pædagogiske forslag og pointer under de enkelte formålskategorier skal ses som inspiration snarere end som kagebogsopskrifter, der sikrer et bestemt udkomme, hvis bare man gør, som der står.

Pædagogik overordnet

Jeg peger her på nogle generelle pædagogiske pointer eller tommelfingerregler. Følgende aspekter er grundlæggende:

Konfirmanderne skal være aktive

Undervisningen skal være varieret

Undervisningen skal være relevant for konfirmanderne

Undervisningen skal planlægges

Konfirmanderne skal være aktive:

Det gælder om, at konfirmanderne selv kommer i arbejde i stedet for at være passive modtagere. Man lærer bedst ved selv at være aktiv. Den, der taler, lærer mere og forstår bedre, end den der bare lytter til, hvad en anden har lært og forstået. Den, der producerer et billede, lærer mere og forstår mere, end den der bare kigger på et billede, som en anden har produceret. Samtidig er den aktive proces en vej til at få konfirmanderne til at engagere sig i forhold til emnet. Hvis man bare lytter, er det nemmere at melde sig ud, end hvis man selv arbejder med at skabe tanker, ord eller et mere fysisk produkt.

De kan de være aktive og involverede på mange planer: praktisk involverede i at skabe et produkt, involverede i en samtale, følelsesmæssigt involverede og/eller fysisk aktive. Den mindst involverende form for undervisning er foredrag eller plenum, hvor der kun er plads til enkelte spørgsmål undervejs. Det

Præster, konfirmander og pædagogik.

En brugsrapport fra Helsingør stift. Efterår 2017.

Pernille Nærvig Petersen, religionspædagogisk konsulent.

Side 21

betyder ikke, at det ikke kan fungere, hvis man som præst er god til at holde fængslende oplæg og skabe plenumsamtaler, hvor alle konfirmanderne involverer sig. Men det er vigtigt at tænke i involverende strukturer: Få konfirmanderne til at lave noget, få konfirmanderne til at sige noget, få konfirmandernes følelser i spil bl.a. ved at inddrage deres livserfaringer. Og lad dem bevæge sig. I den kropslige aktivitet føler konfirmanderne sig i høj grad inddraget og berørt.

For at konfirmanderne får en forståelse eller erfaring af evangeliet er det nødvendigt, at de involveres med deres egne tanker, følelser og krop. Hvis de ikke får lov til at 'lege med', vil de aldrig forstå, hvad der foregår. Det er måske særkendet for den forkyndende undervisning. Konfirmanderne skal være med til at bede og skal ikke bare høre om bøn. De skal involveres og være aktive og udforskende selv. Ikke kun af læringsmæssige grunde, men endnu vigtigere af teologiske grunde.

Undervisningen skal være varieret:

Der skal være variation i ens undervisning. Konfirmander er forskellige og der skal derfor tænkes i variation både for at skabe 'læring' og for at give mulighed for at konfirmanderne kan engagere sig.

Læringsstilteorien er også god at inddrage til at skabe variation: Vi lærer forskelligt – og derfor skal undervisningen planlægges med forskellige indgange til læring. Sanserne skal involveres: Høre og tale (auditive), se (visuelle), røre (taktile, oftest kreative aktiviteter), gøre (kinæstetiske, oftest kropslige aktiviteter) og der skal være mulighed for at arbejde alene, arbejde i små grupper og arbejde i store grupper. Det kan også være godt at tænke i variation i forhold til lokaler og inde/ude. Man kan også tænke i variation i forhold til kategorierne. Tænk på, at alle konfirmander skal have lov til nogle gange at gøre noget, som de kan lide og er gode til. På den måde undgår man, at det kun er de bogligt og verbalt dygtige, der bliver engagerede i undervisningen.

Undervisningen skal være relevant:

Det er ofte det sværeste punkt for præsterne. Ofte efterspørger de mere viden om deres målgruppe for dermed at kunne være relevante. Til tider oplever jeg, at præsterne ønsker at undervisningen skal være en formidling af kirkeligt stof, selvom det ikke er relevant for konfirmanderne. Når konfirmanderne ikke deltager i undervisningen, kan det nemt føre til, at præsten oplever konfirmanderne som 'vrangvillige', hvor forklaringen måske snarere er, at de slet ikke har mulighed for at koble sig på det, der bliver sagt, fordi det hverken i indhold eller niveau er relevant for dem.

At være konkret er en vigtig del af at skabe relevans. Ofte er store teologiske emner ret abstrakte for konfirmanderne, fordi det umiddelbart ligger fjernt fra deres livsverden. Man kan arbejde med konkrete eksempler og derfra drage linjer til kristendommens temaer. Man kan bryde spørgsmål og opgaver ned i konkrete enkeltdele, som konfirmanderne kan forholde sig til.

At forstå og acceptere konfirmandernes niveau er meget væsentligt. Konfirmanderne er et andet sted i livet end præsten, og kan ikke kapere samme grad af ordrigdom og abstrakt tænkning. Hvis vi taler 'over niveau', kommer konfirmanderne nemt til at føle sig dumme og melder sig ud. Hvis konfirmanderne ikke kan klare opgaverne eller ikke kan svare på spørgsmålene, så er niveauet forkert og må rettes til. Vi kan ændre på undervisningens niveau, men vi kan ikke forlange at konfirmandernes niveau som udgangspunkt skal være anderledes.

Samtidig skal vi også have forståelse for, at de ofte kommer om eftermiddagen, hvor de har skullet sidde stille, lytte og fokusere det meste af dagen. De har i mange timer skullet beskæftige sig med emner, som andre har bestemt for dem, at de skal beskæftige sig med.

At knytte an til deres liv er måske det væsentligste i at skabe en relevant undervisning. Det kan være både ved at bruge eksempler fra deres liv, ved at lade dem give eksempler fra deres liv. Hvis man f.eks. taler om begrebet nåde, kan man bruge eksempler fra sit eget liv, og også lade konfirmanderne komme med eksempler fra deres liv. Man kan lade dem lave nutidige, realistiske gendigtninger af lignelser eller lade dem stille spørgsmål og opstille dilemmaer.

Anknytningen til deres liv kan også være at helt konkret skabe en bro til deres hverdagsliv. Måske i form af spørgsmål, som de skal tale med forældre, venner, bedsteforældre om. Eller få dem til at bede aftenbøn i en uge og tale om, hvordan det var, når man igen mødes til konfirmationsforberedelse.

Konfirmationsforberedelsen bliver kun relevant, hvis der er en sammenhæng til deres liv, enten ved at vi tager udgangspunkt i deres livsverden eller ved at vi knytter noget nyt til deres livsverden.

Undervisningen skal planlægges:

Hvad vil vi med det her? Der skal hele tiden tænkes over, hvad jeg vil og hvad jeg gør – både før og efter undervisningen. En planlægning med minuttal kan anbefales, fordi det viser den planlagte længde af de forskellige blokke, og fordi den tvinger én til at tænke formen igennem. Hvis der i ens plan står: "Tal om.. i 25 minutter", så bør der specificeres ud, hvordan man sætter samtalen i gang (Skal præsten indlede med et lille oplæg? Skal der være en brainstormøvelse? Skal de være i grupper? Skal de svare på nogle spørgsmål? Skal de stille nogle spørgsmål? Skal de diskutere ud fra en tekst? Skal der indlægges en øvelse, hvor de skal bevæge sig, så de ikke bare sidder og sover?). Der skal også tænkes over, hvordan man holder samtalen i gang og hvordan der evt. skal samles op (skal der være et fysisk produkt fra hver gruppe eller hver konfirmand? Skal præsten runde af? Skal hver gruppe sige, hvad de nåede frem til? Skal der være en 'opsamlingsøvelse'?).

Vha. minut-planlægning kan man sikre sig, at undervisningen bliver varieret, at præsten ikke snakker for meget og at overgangene mellem de forskellige aktiviteter er gennemtænkt.

Planen skal selvfølgelig kunne suspenderes, hvis man oplever, at hele undervisningen tager en anden vej måske foranlediget af noget, som konfirmanderne oplevede i skolen eller fordi holdet bliver grebet af noget. Men det, at planen skal kunne fraviges, betyder ikke, at der ikke som udgangspunkt skal være en plan.

Klasseledelse

En del præster har i spørgeskemaerne og under besøg i provstierne givet udtryk for problemer med at skabe ro og med at engagere eleverne. Jeg har derfor valgt at skrive et kort afsnit om klasseledelse.

Klasseledelse handler om at skabe arbejdsro og engagement. En stor del af arbejdet med at forebygge uro og skabe engagement ligger i de ovennævnte tommelfingerregler: Lad konfirmanderne være aktive, hav variation i undervisningen, planlæg undervisningen og sørg for at undervisningen er relevant for konfirmanderne.

I det følgende vil jeg kort gennemgå nogle supplerende erfaringer og tanker om klasseledelse.

Det er en naturlig reaktion, at man bliver irriteret på konfirmanderne, når de ikke er engagerede og larmer. Og selvom det kan være irriterende, at de ikke opfører sig ordentligt, så må man justere sine forventninger til dem.

Præster, konfirmander og pædagogik.

En brugsrapport fra Helsingør stift. Efterår 2017.
Pernille Nærvig Petersen, religionspædagogisk konsulent.
Side 23

En præst sagde: "Det gik op for mig, at jeg underviser konfirmander ud fra et vildt idealiseret billede af, hvordan jeg selv var som 15-årig. Og så blev jeg vred på dem, fordi de ikke opførte sig ordentligt."

Jeg oplever, at præster får til tider irritationen ud med en ironisk/sarkastisk kommentar til eller de irriterende konfirmander. Det virker kun til at skabe afstand og gør problemet større på længere sigt, fordi konfirmanderne føler sig talt ned til.

I stedet for at vælge irritationen, må man have en forståelse for konfirmanderne og se på, hvad man selv kan gøre anderledes. Måske taler man for abstrakt, så de ikke forstår noget af det eller føler sig dumme? Så vil de typisk begynde at finde andet at lave end at sidde pænt og lade som om de lytter. Måske taler man bare alt, alt for meget – og de kan simpelthen ikke holde opmærksomheden så længe. Måske forlanger man, at de skal sidde stille i to gange 45 minutter – det er lang tid, når ens krop allerede har opbrugt kvoten af sidde-stille-tid på skolebænken. Så må man lave nogle øvelser, hvor de skal være fysisk aktive – og gerne hvor de kommer ud og får lidt luft.

"I mit første år som konfirmandunderviser talte jeg dem simpelthen ihjel ved at holde fine og meget velforberedte foredrag ud fra min dogmatiske viden. Og det var så forfærdeligt. De larmede og havde ingen respekt for mig. Jeg blev sur, og det hjalp ikke. Året efter valgte jeg at forberede min undervisning som spørgsmål til dem, så omdrejningspunktet kom til at ligge hos dem. Jeg fik ikke holdt så mange fine foredrag, men jeg er sikker på, at de lærte mere – og de var engagerede og søde."

En del af klasseledelse er at arbejde med at kunne lide konfirmanderne. Kan du lide dem, så kan de også lide dig. Og så kan I være sammen om at ville have det til at fungere. For konfirmanderne betyder det meget, at præsten smiler til dem, gerne laver lidt sjov med dem og at får noget ros. Find noget at rose dem for. Også de virkelig 'irriterende' konfirmander skal roses, når de bidrager med noget - det kan gøre en verden til forskel i deres engagement. Og det er et godt bispænd at skulle planlægge en undervisning, hvor den højtråbende dreng (eller hvad man nu bliver irriteret over) skal have mulighed for at bidrage positivt.

Når relationen til præsten åbner eller lukker for kristendommen for konfirmanderne, ligger der et stort ansvar hos præsten for at give rammer for den gode relation. For nogle præster bliver det næsten en fordring om at vise Guds betingelsesløse kærlighed i egen person. Det kan betyde, at det bliver svært at være en stærk klasseleder, der sætter rammer og sætter på plads, hvor det er nødvendigt – af angst for at skubbe nogle væk. Det er dog nødvendigt at sætte klare rammer op og tænke i sanktionsmuligheder, hvis rammerne ikke bliver overholdt. Men det behøver ikke gøres med surhed og vrede. Man kan godt smile og sætte rammer op og forlange at de bliver overholdt uden at blive vred eller irriteret.

Samtidig må man påtage sig en myndighed og lederfunktion i forhold til konfirmanderne. Selvom det kan være svært bliver man nødt til at tro på, at de vil gøre, som man siger. Hvis man med en opgivende attitude beder dem om at være stille, mens hele ens kropssprog signalerer, at man ved, at de ikke tier stille – så

Præster, konfirmander og pædagogik.

En brugsrapport fra Helsingør stift. Efterår 2017.

Pernille Nærvig Petersen, religionspædagogisk konsulent.

Side 24

hører de ikke efter. Man skal stille nogle regler op for undervisningen. Reglerne skal være klare og få – og de skal være realistiske at overholde! Og så skal man insistere på, at de skal overholdes. Kasten med papir og uro går ikke over, fordi man lader som om man ikke har set det.

Uro opstår ofte, når konfirmanderne ikke ved, hvad de skal gøre. Undersøgelser fra folkeskolen viser, at uro opstår i overgangene mellem aktiviteter i undervisningen. Eleverne oplever, at der er et frirum, hvor de ikke har fået besked på, hvad de skal gøre – og det benytter de selvfølgelig til at snakke sammen, tjekke mobiltelefonen e.lign. Lærerne oplever det ofte som manglende samarbejde, hvad eleverne er helt uforstående overfor: ”Jamen, vi skulle jo ikke noget”. I planlægningen af undervisningen skal man være opmærksom på disse overgange. Fokus skal samles igen f.eks. efter en øvelse, før man går videre i programmet. Det kan være en idé at have et lille ’samle-fokus-signal’ som f.eks. en klokke, et klappesignal e.lign., der signalerer, at nu skal alle samle fokus på præsten. Man skal også øve sine instruktioner til øvelser igennem, så man kan formidle klart til konfirmanderne, hvad de skal gøre. Hvis det ikke står klart for dem, så er der nemt nogle, der opfatter det som et ’frirum’, hvor de kan gøre noget andet i stedet.

Klasseledelse handler først og fremmest om at se på, hvordan man kan gøre sin undervisningen engagerende. Vi kan ikke grundlæggende ændre konfirmanderne, men vi kan ændre vores undervisning. Når vi gør det, kan vi bruge de ovenstående pædagogiske grundprincipper som retningslinjer. Og så må vi tænke over, hvad der virkelig er vigtigt for os at konfirmanderne får med sig fra undervisningen, og så sætte kræfterne ind dér – og så lade resten ligge lidt eller gå på kompromis med hvad vi mener, konfirmanderne ideelt set burde have med sig fra konfirmationsforberedelsen.

I forhold til kategorierne

I nedenstående afsnit går jeg ind på de pædagogiske tanker og værktøjer, der kan bruges til at arbejde konkret inden for de forskellige formålskategorier. Der kan findes mange flere idéer og konkrete undervisningsforslag.

Eksistens og konfirmandernes liv

Refleksion over eksistentielle temaer, etik, hvad er det at være kristen, livstydning, tro og viden, det religiøse sprog, kristendommen i kulturen.

En stor pædagogisk udfordring er, at konfirmanderne sjældent oplever at have samtaler i konfirmationsforberedelsen. De oplever snarere en tiltale, selvom mange præster arbejder dialogisk. Det kan pege i retning af, at konfirmanderne som antydnet ovenfor ikke oplever, at eksistenstemaerne knytter an til deres eget konkrete liv. Hvis præsten anslår eksistenstemaer, der ikke bliver knyttet an til konfirmandernes livsverden, oplever de det ikke som værende relevant eller eksistentiel og engagerer sig derfor ikke – og oplever derfor ikke en samtale. Konfirmandernes vej ind i kristendommen som eksistentiel samtale går ikke via de store teologiske begreber. Snarere skal bevægelsen skal gå fra deres erfaringer til et kristen-bibelsk erfaringsunivers eller tydning – og ikke omvendt. F.eks. kan vi gribe fat i deres erfaringer med tilgivelse, før vi taler om tilgivelse i den kristne betydning. Kort sagt: først øvelser om emnet og derefter præstens 5 minutter om emnet.

Når konfirmanderne snarere oplever tiltale end samtale kan det også pege i retning af, at præsten ikke får brugt samtalestrukturer som f.eks. Cooperative Learning, der istandsætter en samtale mellem præst og konfirmander eller mellem konfirmanderne imellem, og altså – trods sit eget formål og ofte også sin egen

oplevelse – kører en monologisk undervisning. Her skal bruges dialogiske metoder, hvor konfirmanderne får mere taletid.

En anden pædagogisk udfordring er at arbejde med at introducere det religiøse sprog. Måske skal vi sætte et andet sprog i stedet for det logisk-rationelle. Et sprog som handler om at give billeder og metaforer fremfor logiske forklaringer. Og at give plads til anelser og følelser og fornemmelser fremfor klare svar. Det religiøse sprog er i høj grad 'learning by doing'. Her skal arbejdes med at konfirmanderne selv skaber metaforer og billeder – både sprogligt og ved kreativt arbejde.

Hvis vi på den måde formår at skabe et samtalerum, hvor konfirmandernes egne livserfaringer og -spørgsmål kommer på banen og der i mødet med evangeliet skabes nye forståelser og pejlingsmærker, så kan det fungere som en indgang til evangeliet. Og hvis vi i mødet med konfirmanderne kan arbejde med at se verden på en anden måde end det logisk-rationelle sprog lægger op til, så kan det måske åbne op for forståelsen af evangeliet. Men det er svært at ændre på to timer om ugen.

Konkrete pædagogiske virkemidler, når man arbejder med eksistens og konfirmandernes liv:

- Dialogiske samtalestrukturer som Cooperative Learning og filosofiske samtaler
- Spørgsmål fremfor svar, både præsten og konfirmander skal stille spørgsmål til hinanden.
- Lad konfirmander gøre sig deres tanker om temaet først vha. praktiske-fysiske øvelser i form af tavlestafet, quiz og byt, hjørner, dilemmaer etc. Derefter kan præsten følge op med sine tanker.
- Lad konfirmanderne arbejde med temaet andet end ord – lad dem finde på metaforer, male, skabe billeder med kroppen etc.
- Lad konfirmanderne finde paralleller og eksempler på temaet i eget liv.
- Lad dem finde kristendom og symboler i deres egen hverdag, musik, videoer, bøger, film etc.
- Udforsk sammen, find gode youtube-videoer eller citater, som I sammen finder mening i (præsten spørger fremfor at fortælle hvad han/hun synes, at pointen er).
- Skab rum for temaerne i deres hverdag, f.eks. ved at de skal tale med deres forældre om nogle af temaer som en form for lektier.
- CUR har udgivet en bog om at skabe refleksionsrum med konfirmander: "Hvad tror du selv" fra 2015. De har også skrevet en bog med vægt på fysiske, medinddragende aktiviteter: "Just do it" fra 2011.

Praksis i tro og kirke

Gudstjeneste, kirkerum og ritualer, salmer, bøn og åndeligt rum.

Det er en pædagogisk udfordring at overførsgraden af praksisser, som konfirmanderne prøver af i konfirmationsforberedelsen, er meget lille i forhold til hverdagslivet. Hvis de senere vil søge et åndeligt rum, er det ikke nødvendigvis oplagt for dem, at Folkekirken er en mulighed. Hvis man skal øge overføringen den, kan man arbejde med at knytte f.eks. bønspaksis til konfirmandernes liv udenfor konfirmandlokalet.

Konfirmanderne typisk ser kirkens rum som et undervisningsrum, hvor man gennemgår Fadervor og trosbekendelsen og hører noget fra Biblen. Hvis der skal skabes en relation til kirkens rum som et åndeligt frirum, så skal kirken bruges regelmæssigt og den skal bruges bevidst åndeligt, så de erfarer en anden stemning i kirkerummet end i undervisningslokalet. Det kan bl.a. gøres ved, at de åndelige ritualer ikke kun er åndelige på præstens præmisser, men også opleves som sådan af konfirmanderne. Typisk vil konfirmanderne opleve ritualerne som givende, når de selv kan være aktive og engagerede kropsligt. Det kan være i form af lystænding, i form af meditative andagter (gerne med kristuskranen), men også ved at lade konfirmanderne være liturger. Samtidig med at de dermed er med til at 'gøre' kirke, giver dette også erfaringer, som man bagefter kan spørge til og tale om

På samme måde kan man arbejde med at salmerne får krop gennem salmedans. Man kan også lade konfirmander digte salmer, arbejde kreativt på andre måder med salmer og knytte salmetemaer til deres eget liv.

Konkrete pædagogiske virkemidler, når man arbejder med praksis i tro og kirke:

- Lad konfirmanderne være (fysisk) aktive f.eks. med lystænding og bøn, og ikke kun passive lyttere.
- Brug kristuskranen i andagten for at understøtte taktile sans.
- Lav meditative øvelser i kirkerummet, så konfirmanderne oplever, at meditation også er en kristen tradition.
- Brug kirkerummet og andagten til trospraksis og ikke til at holde foredrag (som tolkes som undervisning).
- Lav gudstjenester, hvor konfirmanderne er aktive; ikke kun som kirketjenere, men også som liturger, prædikanter m.m.
- Lad konfirmanderne sætte ord på deres erfaringer med praksis (hvordan føles det, hvorfor tror I vi tænder lys/folder hænder etc.?).
- Giv dem lektier for i form af religiøse praksisser udenfor konfirmandlokalet, bed f.eks. aftenbøn i en uge og spørg til erfaringerne bagefter.
- Salmedans, der kan suppleres med andre måder at arbejde med salmen på (konfirmanderne tegner, forklarer etc.)
- Yderligere idéer hos Karen Togsverd Hansen (se under henvisninger)

Relation og fællesskab

Relationen til præsten er altafgørende for konfirmanderne for deres senere tilgang til kirken og for, om de vil 'lege med' i konfirmationsforberedelsen. Mange præster har gode erfaringer med at fortælle om sig selv, egen tro og egne erfaringer. Det er forskelligt hvor meget man kan og vil dele ud af sig selv. Men der er ingen tvivl om, at konfirmanderne ønsker svar på spørgsmålet: What's in it for you? At begynde nogle af sine sætninger med "Jeg..." er et relevant pædagogisk værktøj.

Konfirmandernes billede af kirke og kristendom præges af de repræsentanter de møder. Det vil i høj grad være præsten, men der kan arbejdes med at involvere andre. Det kan give en flerhed af mulige rollemodeller, der kan virke til en større nuancering og involvering af religiøs praksis. Det kan være

kirkefunktionærerne, spejderne, mennesker fra menigheden eller det kan være ved udflugter til f.eks. kristent diakonalt arbejde.

I forhold til f.eks. de gode relationer på konfirmandholder, skal præsten hjælpe konfirmanderne med at 'tyde' den gode stemning i et kristent lys. Hvorfor tror I, at jeg lægger vægt på, at I skal lytte til hinanden? Det er væsentligt, at konfirmanderne også selv er med til at tyde erfaringerne, og ikke bare får pointen 'leveret' af præsten. De skal medinddrages i meningsskabelsen og ikke bare have præstens meningsskabelse leveret fiks og færdig til overtagelse.

En af de største udfordringer er, at relationen typisk forsvinder efter konfirmationsdagen. Konfirmanderne hilser gerne på deres præst i byen, men de opsøger ikke vedkommende og kirken bliver ikke en del af deres liv. Hvis kirken skal vedblive at være i relation til de unge, skal der etableres kontaktpunkter også efter konfirmationsdagen. Det kan være at man mødes en dag til hygge, hvor de får konfirmationsbilleder udleveret. Eller at de har skrevet et brev til sig selv til efter konfirmationen, som de kommer til en hyggeaften og får udleveret.

Konkrete pædagogiske virkemidler, når man arbejder med relation og fællesskab:

- Grundlæggende: arbejd med at kunne lide og forstå hver konfirmand. Elsk din konfirmand som dig selv.
- Smil, lav sjov og ros dem – vis, at du kan lide dem og sætter pris på, at de er der
- Brug dig selv og vis "what's in it for me", så de kan spejle sig.
- Sørg for at alle kan bidrage positivt undervejs i undervisningen ved at variere undervisningen
- Lad konfirmanderne tyde relationerne i et kristent lys.
- Leg også med konfirmanderne ind imellem, så I har det sjovt sammen.
- Få gæster udefra og tag på ekskursion, så der er flere repræsentanter for kirken.
- Lav en hyggeaften, hvor de får udleveret kirkens billeder fra konfirmationen efter sommerferien.
- Lad dem skrive et brev til sig selv, inviter til hyggeaften efter et år og udlevér brevet.
- Hold årlig hyggeaften, hvor alle gamle konfirmander bliver inviteret.
- Hold liv i gamle Facebook-grupper med konfirmander, f.eks. ved én månedlig besked.

Kognitiv viden

Mange konfirmander mener, at de har lært noget, om hvad kristendommen er, men de kan ikke sætte ord på det. Måske fordi det er lidt uforklarligt. Måske fordi de har glemt det, fordi de ikke havde en kontekst at sætte det ind i og det derfor blev irrelevant eller blot var hurtigt at glemme.

Det vigtigste for præsterne er her grundlæggende at finde ud af, hvilken viden de gerne vil give konfirmanderne og hvorfor, de gerne vil give den viden. Næsten alle erfarne præster oplever et stort videnstab hos konfirmanderne samtidig med at nye undervisningsstrukturer (heldage etc) gør, at de må prioritere hvilken viden, de forsøger at give konfirmanderne.

Konkrete pædagogiske virkemidler, når man arbejder med viden:

- Lad konfirmanderne selv arbejde med den valgte viden, foredrag er den ringeste formidlingsform.
- Brug brainstormteknikker til opvarmning for at få deres viden på banen. Ros det, når de ved noget.
- Lad konfirmanderne selv arbejde med den valgte viden på forskellige måder og med inddragelse af flere sanser (læringsstile: høre, se, røre, gøre).
- Omsæt viden til fortællinger og erfaringer. Lad derefter konfirmanderne arbejde med fortællingerne.
- Lad konfirmanderne stille spørgsmål til, hvad de vil vide noget om.
- Stil spørgsmål til konfirmanderne, så de selv skal tænke i svarmuligheder.
- Vær selektiv med hvilken viden, der er relevant at give konfirmanderne, og hvorfor den er relevant.

Guds kærlighed og troens gave

Mange af præsterne synes, at denne kategori er svært håndterbar. Hvordan giver vi konfirmanderne 'Tro og håb og kærlighed' med fra konfirmationsforberedelsen. I sidste ende er det jo Gud og ikke præsten, der 'giver' konfirmanderne troen. Mange af de andre kategorier bliver håndterbare indgange til at konfirmanderne kommer tættere på 'tro, håb og kærlighed' – på evangeliet. Præsterne hér nævner også, at de gerne vil give konfirmanderne et 'præstationsfrit' eller 'bedømmelsesfrit' rum, men man kan spørge sig selv, om det kan etableres. Kan vi som præster etablere et rum, hvor konfirmanderne oplever aspekter af Guds rige på jord? Troen på/erfaringen af Guds kærlighed afhænger i sidste ende af Helligåndens virke. Man kan diskutere, om der findes en 'helligåndspædagogik' – eller om al pædagogik er helligåndspædagogik for så vidt det foregår i en forkyndende ramme.

Konfirmanderne selv er generelt åbne og nysgerrige overfor kristendommen, og vil gerne undersøge nærmere, hvad det er at tro, hvor meget man skal tro etc. De fleste af dem oplever konfirmationsforberedelsen som et sted, hvor der ikke er meget mobning eller stress. Det kan tale for at de oplever et mere bedømmelsesfrit rum end de gør i skolen. De tyder det dog ikke nødvendigvis som en del af evangeliet.

Konkrete pædagogiske virkemidler, når man arbejder med Guds kærlighed og troens gave:

- Brug også andre undervisningsmetoder end skolen, så vi ikke reproducerer skolens mønstre med hvem der er klog, populær, etc.
- Brug vidnesbyrd fra dig selv og andre, så de kan se, hvad evangeliet betyder i menneskers liv.
- Fortæl om sjælesørgerfunktionen, så de ved, at der er et bedømmelsesfrit rum i samtalen med præsten.
- Brug de andre kategorier, så de åbner op for erfaringen af Guds kærlighed og troens gave.

Præsternes erfaringer, udfordringer, idéer og ønsker

Præsterne har i spørgeskemaer ikke kun reflekteret over formål, men har som sagt også svaret på en række spørgsmål om ændringer i deres undervisningspraksis, om udfordringer i undervisningen (hvoraf en del peger på pædagogiske muligheder) og om idéer til undervisningen.

Jeg gennemgår kort præsternes svar her, fordi de er med til at danne grundlag for de pædagogiske tanker og værktøjer, som jeg peger på i det efterfølgende.

Ændringer

Jeg har spurgt præsterne, om de har oplevet ændringer i deres måde at gribe konfirmationsforberedelsen an på gennem årene.

De nedenstående 'udviklingstendenser' for præster betyder selvfølgelig ikke, at man ikke også som erfaren præst kan opleve problemer og udfordringer, men det angiver nogle generelle indsigter og erfaringer, som en del præster opbygger gennem årene.

Det er interessant at præsterne gennem deres praksiserfaring når frem til at bruge en del af de pædagogiske grundprincipper, som er fremhævet i det tidligere.

Præsterne peger her på:

- Mere variation, hvor præsterne bruger forskellige tilgange med praksis, krea-ting og samtalestrukturer samt sceneskift og udendørsaktiviteter.
- Mindre fokus på kognitiv viden, som nogle præster selv beskriver som mindre ambitiøse eller mere pragmatiske. Det kan hænge sammen med at de er blevet mere ambitiøse pædagogisk og bruger længere tid på formidlingen af viden. Det hænger også sammen med eftermiddagsundervisning og mere heldagsundervisning, som fordrer at præsterne arbejder mindre kundskabsformidlende.
- Mere medinddragende, både i forhold til at lade konfirmanderne være mere aktive i undervisningen og i forhold til at inddrage konfirmandernes livserfaringer. Nogle skriver, at de er blevet mindre dogmatiske i deres tilgang og mere samtalende og udforskende sammen med konfirmanderne.
- Mere praksis, hvor præsterne tænker på 'praksis i tro og kirke'. Flere nævner meditation (evt. med kristuskransen) som en metode, der bruger mere.
- Mindre forberedelse, bedre overblik og klassestyring. Præsterne har opbygget en plan over hvad konfirmanderne skal lære og en idébank, så de bruger mindre tid på at finde idéer. De oplever bedre overblik over selve undervisningen, men også over hvad der skal til for at styre klassen. De bruger mindre tid på skæld-ud, og har fundet en underviserrolle, der fungerer for dem.

Udfordringer

Jeg har også spurgt præsterne om deres udfordringer i forbindelse med konfirmationsforberedelsen. En del af udfordringerne er pædagogisk relaterede. Andre skyldes i højere grad ydre omstændigheder, men kan kalde på pædagogiske håndteringer.

Nogle af udfordringerne kalder på de pædagogiske principper, som er angivet i det tidligere. Andre udfordringer er svære at løse, og må måske snarere ses som en del af arbejdet end som et problem, der skal findes en løsning på.

Præsterne peger her på:

- At skabe ro. Trætte, ukoncentrerede konfirmander (især om eftermiddagen) betyder at det er svært at holde disciplin og gennemføre en undervisning. Inklusion af børn med diagnoser uden støtteforanstaltninger kan gøre problemet større.
- At engagere. Dette hænger sammen med det foregående, men præsterne peger også på de stille konfirmander, der ikke siger noget.
- At styre gruppearbejde, hvor nogle grupper falder fra hinanden og hvor grupperne bliver færdige på meget forskellig tid.
- At skabe variation og finde på meningsfulde kreative sysler og på fysiske aktiviteter der er lødige.
- Undervisningsplanlægning, med overblik over hvor lang tid tingene tager og med et behov for at have et bagkatalog af små aktiviteter til de sidste ti minutter. En skriver, at det altid føles lidt uforløst til sidst, som kunne pege i retning af en erfaring jeg har fra vejledningspraksis, at mange præster ikke rigtig synes at 'det' lykkedes – samtidig med at de ikke helt kan definere, hvornår det ville være lykkedes.
- At konfirmanderne ikke har en religiøs forståelse eller et religiøst sprog, og at de er meget fundamentalistiske/har en positivistisk forståelsesramme og et positivistisk sprog.
- Energikrævende for præsten, fordi man skal være så nærværende og lyttende og både have blik for holdet og for den enkelte. Nogle præster nævner dilemmaet mellem at være venlig og inkluderende og at sætte rammer og insistere på, at de bliver overholdt som meget energikrævende.
- Samarbejde med skole og tildels hjemmene, hvor skolen ikke informerer om aflysninger eller arrangementer eller insisterer på at alle klasser skal have konfirmationsforberedelse samtidig.
- Undervisningslokaler, der er for små eller hvor der ikke må hænges noget op.

Gode erfaringer

Præsterne er også blevet spurgt om, hvilke gode erfaringer de har, der eventuelt kan virke til inspiration for andre. Deres gode erfaringer stemmer i høj grad overens med de pædagogiske principper, som er ridset op foregående.

De nævner nogle pædagogiske principper: Sørge for at konfirmanderne kommer i spil hver gang og give dem mulighed for at tale. Have en fast skabelon. Bruge flere vinkler på samme emne som litteratur, film, bibellæsning, artikler. Variation i undervisningen. Vise at jeg gider dem. Kreating.

Desuden nævner de konkrete former: Dilemmaer (især etiske dilemmaer), quiz'er, kahoot, konkurrencer (det engagerer, men præsterne har samtidig en skepsis overfor konkurrencer i konfirmationsforberedelsen), velforberedte fortællinger, at fortælle om sig selv, fysiske aktiviteter. Lege, der knyttes til et tema eller en fortælling. Brainstorm-øvelser. Quiz og byt. Walk and talk. Ekskursioner.

Endelig nævner de helt konkrete undervisningsgange: Konfirmander forbereder lysmesse med alle bønner og prædiken og liturgi. Gå Fadervor og selv arbejde med den efterfølgende. Stillbilleder over fortællinger. Meditation. Besøg udefra. Besøg på plejehjemmet. Tegne billeder af Gud.

Planlægning og inspiration

Præsterne er blevet spurgt om hvordan de planlægger deres konfirmationsforberedelse og hvad de bruger som inspiration.

De fleste præster laver en tematisk årsplan eller halvårsplan. Derefter planlægger de fra gang til gang. De fleste er åbne for at fravige planen, hvis der er emner, der presser på hos konfirmanderne. Mange oplever, at årsplanen skrider efter jul.

Tidsforbruget for planlægning af en dobbeltlektion ligger indenfor et kvarter til en times tid for de præster. For hele og halve dage tager planlægningen længere tid.

Ingen af præsterne går frem efter ét undervisningsmateriale, men plukker fra forskellige kilder og sætter det sammen.

Inspirationskilder er hhv. konfirmandcenter.dk, undervisningsmaterialer, kurser, andet litteratur, egne erfaringer og sammensamlede idéer fra tidligere år, kollegaers idéer, google, konfirmandernes interesser og præstens eget liv.

Af undervisningsmaterialer nævnes oftest Con Dios, Menneskesønnen og Ida Jessens børnebibel, som mange nævner at være glade for at bruge til oplæsning og genfortælling. Også 'Kort om Gud', 'Kortfilm og konfirmander' og materiale fra Folkekirkens nødhjælp nævnes nogle gange.

Når præsterne ikke går ud fra ét undervisningsmateriale, kræver det en gennemtænkning af, hvad de vil med deres konfirmationsforberedelse for at kunne planlægge og vælge det relevante ud til deres undervisning.

Ønsker om kurser m.m.

Præsterne er blevet spurgt om ønsker til kurser. Der er en ønsker om en del forskellige kurser. Erfaringen viser, at selvom præsterne ytrer ønske om kurser, så er det ikke sikkert at de deltager på kurset. Nogle gange bliver det for besværligt med transport, andre gange kom der en bisættelse ind over e.lign. En mulighed kunne være at lægge 3-timers kurser i forbindelse med provstikonventer og planlægge dem i samarbejde med provstiet. Kurserne kan derefter være åbne for hele stiftet, men der er en vis sikkerhed for deltagelse i og med, at det ligger i et provsti.

Følgende kursusønsker nævnes: Andagtsformer. Klasserumsledelse. Dilemmating. Eksistensamtaler. Små-øvelser såsom CL o.lign. Grafisk facilitering. Konfirmandernes livsverden. Brug af mobiltelefon, kamera og lave film. Meditation med konfirmander. Grundlæggende pædagogik med konkret praksis og måske forslag til helt konfirmandforløb. Variation i undervisningen og fysiske og praktiske øvelser. Krea-aktiviteter hæftet op på temaer. Samtaler med konfirmander, der har mistet nære pårørende.

Desuden er der skrevet ønsker om: Sparringsgrupper (vi har en sparringsgruppe i stiftet og overvejer at udvide med en mere. Det har dog vist sig svært at engagere præsterne til at komme). Årlig præsentation af nye materialer (kan laves i samarbejde med Eksistensen). Erfagrupper for specialkonfirmander.

Ønsker om undervisningsforslag

Præsterne er også blevet spurgt om, de havde behov for inspiration i form af konkrete lektionsplaner. Følgende emner blev nævnt: Pinse/Helligånden. Brug af Bibelen. Idékatalog med små aktiviteter og timinutters aktiviteter. Tro og naturvidenskab (gerne hvis det udarbejdes af/sammen med naturvidenskabsmenneske). Døden. Diverse emner med inddragelse af sociale medier. Idéer til hele konfirmanddage. Sex. Islam. Temaer direkte ud fra konfirmandernes livsverden. Hvad betyder det at være kristen i dag.

Henvisninger

Undersøgelser og ressourcepersoner

Jeg har brugt resultater fra undersøgelser foretaget af "Folkekirkens uddannelses- og videnscenter" (FUV) rapporter og fra "Center for Ungdomsstudier og religionspædagogik" (CUR). Undersøgelserne kan findes på Konfirmandcentrets hjemmeside: <http://www.konfirmandcenter.dk/ressourcer/undersoegelser/> og her: CUR: Mere end blot forberedelsen til en fest, 2008: <http://cur.nu/udgivelse/mere-end-blot-forberedelsen-til-en-fest/>

Jeg har brugt Karen Togsverd Hansens masterprojekt om konfirmanders oplevelser af gudstjenester, som kan fås ved henvendelse til Karen på: kth@km.dk. Karen har desuden skrevet artikler til Kritisk Forum for Praktisk Teologi og til Præsteforeningens blad, hvor der peges på et væld af undervisningsmuligheder i forhold til konfirmander og gudstjenester.

Desuden trækker jeg på egne artikler i Præsteforeningens blad:

Hvordan lærer vi konfirmander noget... Læringsstile, 2011. Sammen med Charlotte Chammon.

Konfirmationsforberedelse som fadderoplæring, 2012. Sammen med Morten Miland.

Lad konfirmanderne få ordet. Cooperative Learning m.m. 2012. Sammen med Berit Berg.

Præsten som facilitator i konfirmationsforberedelsen. 2013. Sammen med Anna Christine Christensen.

Kroppen husker. Kreative metoder med konfirmanderne. 2013. Sammen med Charlotte Chammon.

Participatorisk kirke og konfirmandforældre. 2014. Sammen med Hans Raun Iversen.

Præsten har svaret, men hvad var spørgsmålet. 2014. Sammen med Hanne Høgild.

Elsk din konfirmand som dig selv. 2015. Sammen med Berit Berg.

Konfirmander går til præst. Anerkendende relationer. 2015.

Konfirmandernes forældre. 2016.

De larmer. Klasseledelse. 2016.

Jeg trækker også på egne artikler til andre tidsskrifter og bidrag til bøger, samt på diverse pædagogisk litteratur og pædagogiske kurser, jeg har deltaget i.

Undervejs har jeg først og fremmest haft en masse samtaler med præster. Desuden har jeg fået stor hjælp af: Kirsten Felter, vidensmedarbejder på FUV med stor erfaring i undersøgelser blandt præster. Jeg har haft samtaler med fagpersoner: Leise Christensen, tidligere religionspædagogisk lektor på FUV, som har stået for FUVs undersøgelser af konfirmationsforberedelsen. Lars Nymark, religionspædagogisk lektor på FUV og tidligere mangeårig religionspædagogisk konsulent i Aarhus stift. Finn Andsbjerg, leder af Folkekirkens Konfirmandcenter. Suzette Munksgaard, vidensmedarbejder i CUR og efterskolelærer. Anna Døssing Gundertoft, religionspædagogisk konsulent i Ålborg og i gang med en Ph.D. i religionspædagogik. Berit Weigand Berg, konsulent på Kirkefondet og tidligere formand for CUR. Charlotte Chammon, medlem af religionspædagogisk Udvalg i Helsingør Stift og resten af udvalget. Samt mange flere. Tak for hjælp til alle!

Spørgeskema

Kære præst

Helsingør Stiftsråd har iværksat en undersøgelse vedrørende præster og konfirmationsforberedelse. Formålet med undersøgelsen er tre ting:

- 1) at finde ud af, hvad præster vil med konfirmationsforberedelsen– og derudfra kunne arbejde med at tilbyde de pædagogiske metoder, som understøtter præsternes formål
- 2) at finde ud af, hvilke udfordringer præsterne står med – og derudfra kunne tilbyde relevant religionspædagogisk støtte
- 3) at finde ud af, hvilke religionspædagogiske tilbud præsterne efterspørger – og derudfra kunne give relevante tilbud

Det er en undersøgelse bestående af spørgeskemaer og efterfølgende interviews, hvor vi prøver at kortlægge præsternes egne erfaringer og tanker. Der er derfor ikke prædefinerede kasser, som du skal vælge mellem – tværtimod må du meget gerne bruge dine egne formuleringer, når du svarer. Der er under de enkelte spørgsmål skrevet svar fra præster, der er blevet interviewet under udarbejdelsen af spørgeskemaet. Svarene kan bruges til at spejle sig i og til at sætte gang i tankerne om, hvad man selv mener – men de er langt fra udtømmende, så skriv endelig andet og mere.

For at kunne tilbyde de bedste religionspædagogiske værktøjer er det vigtigt, at så mange som muligt i de udvalgte provstier besvarer spørgeskemaet. Det tager et kvarters tid – og du hjælper både nuværende og kommende kolleger, for hvem konfirmationsforberedelsen nogle gange kan være en stor mundfuld. På forhånd tak for at du vil være med!

Besvarelserne er anonyme og den eneste, der ser dem er undertegnede! Jeg beder om at der skrives navn i skemaet af hensyn til eventuel forespørgsel om uddybende interview og evt. frivillig deltagelse i efterfølgende arbejdsgruppe. De efterfølgende interviews har til formål at få uddybet og belyst de linjer, der tegner sig i besvarelserne – antallet af interviews kan derfor ikke fastlægges på forhånd.

Svarene skrives ind i skemaet, hvorefter skemaet gemmes og derefter returneres til undertegnede. Svarene skal være mig i hænde inden 15. august – men har du mulighed for det, må de meget gerne være hos mig FØR sommerferien, så der er noget at bruge de stille sommeruger på!

Hvis du har spørgsmål, så ring eller skriv endelig til mig.

Bedste hilsner

Pernille Nærvig Petersen, religionspædagogisk konsulent i Helsingør Stift, tlf: 21771473, email: pnp@km.dk

Spørgsmål:

Navn og provsti?

:

Hvor gammel er du?

:

Hvor mange års undervisningsanciennitet har du i forhold til konf-aldersgruppen?

:

Hvor mange konfirmander har du cirka på hvert hold?

:

Kommer dit/dine konfirmandhold fra en samlet klasse eller er de sammensat fra forskellige klasser/skoler?

:

Underviser du størstedelen af tiden alene eller sammen med andre (og hvem)?

:

Hvilket klassetrin er dine konfirmander?

:

Hvad vil du gerne have at konfirmanderne tager med sig fra konfirmationsforberedelsen?

(svar fra interviews: svar på deres eksistentielle spørgsmål/ åndeligt rum/ refleksion over livet/ hvordan de kan bruge kristendom i deres liv/ fortrolighed med gudstjenesten/ del af menigheden/ kristne værdier/ god oplevelse af kontakten med kirken/ anden livsforståelse end konkurrence- og præstationssamfundets/ forståelse for hvad det er at leve som kristen i dag/ begå sig til højmessen/ kristendommens historie/ Guds ubetingede kærlighed/ spiritualitet/ møde et menneske hvor troen er en del af vedkommendes liv/ lære at bede/ Jesu liv/ at de er del af stort og gammelt fællesskab/ at de ser kristendommens betydning i deres kultur/ Biblen som 'the great code'/ at kirken også er deres/ fortrolighed med kirkerummet)

:

Hvis du skulle lave en prioriteret liste af ovenstående, hvordan ville den se ud?

:

Hvis du har brugt ord som 'viden' og 'fortrolighed' - Viden om hvad mere konkret? Fortrolighed med hvad mere konkret?

:

Har du en form for minimum mht. erfaring, færdigheder, viden eller andet, som de skal have med sig?

(svar fra interviews: fadervor/ trosbekendelsen/ overblik over Jesu liv/ at bede/ begå sig til gudstjenesten/ kristne højtider/kende præsten som samtalepartner/ et par salmer/ at de kan rumme at nogle tror på Gud/ forskel på naturvidenskab og tro, at selvom kristendommen ikke er naturvidenskab så giver den mening/ den barmhjertige samaritaner/ påskens begivenheder og betydning/ at troen på Gud måske kunne være noget for dem)

:

Har du oplevet ændringer igennem årene i din måde at tilrettelægge og/eller gennemføre konfirmationsforberedelsen på?

(svar fra interviews: mere andagt/ mere med praksis/ jeg har nemmere ved at styre dem/ bruger mindre tid på forberedelse/ mere fysisk aktivitet/ lavere 'ambitionsniveau' for viden/ mere voksenrolle end tidligere/ mere medinddragelse i undervisningen/ mindre klasseundervisning/ skrifter mellem forskellige lokaler/

afskaffet borde/ kender mine dårligheder/ perioder med mistet gejst/ mere pragmatisk/ mere udgangspunkt i konfirmandernes liv)

:

Hvad er det mest udfordrende ved konfirmanderne?

(svar fra interviews: de snakker/ de er ufokuserede/ de er ligeglade/ de siger ikke noget/ de lytter ikke/ kører på mange frekvenser samtidig/ at engagere dem/ nogle modarbejder/ gider ikke/ man skal have øjne i nakken/ de lytter ikke til hinanden/ de går til sport og kommer derfor ikke altid/ kommenterer på hinanden/ de stille der ikke tør sige noget/ de afviser hele det metafysiske/ svært at fastholde opmærksomheden/ de virker trætte af alle de krav der er til dem fra familie og skole og sport)

:

Hvad er de største udfordringer i planlægning og gennemførelse af undervisning for dig?

(svar fra interviews: at have nok til at fylde tiden ud/ de mange muligheder fordi vi ikke har nogen 'kanon'/ at finde på små aktiviteter til at fylde huller/ hvad gør man når en gruppe er færdig/ finde på fysiske aktiviteter der er lødige/ at have overblik over hele klassen/ at styre gruppearbejde så alle er aktive/ at aftalen med skolen betyder at der bliver store huller i forløbet/ at de ikke skal til eksamen – men det er også et plus)

:

Laver du en årsplan for undervisningen eller planlægger du fra gang til gang?

(svar fra interviews: detaljeret årsplan med mulighed for spontaneitet/ fastlægger temaer for hele året og planlægger fra gang til gang/ årsplan der ryger til efterårsferien/ årsplan med idéer der detailplanlægges fra gang til gang/ årsplan der revideres pga. uforudsete ting)

:

Hvor lang tid bruger du til forberedelse af en undervisningsgang? Af en hel dags undervisning? Af en halv dags undervisning?

:

Hvor får du inspiration fra til planlægningen af undervisningen?

(svar fra interviews: tegneserien menneskesønnen/ kolleger/ venner/ mig selv/ konfirmandcenter/ medier/ con dios undervisningsvejledning/ con dios konfirmandens bog/ Min Mini Katekismus/ Ida Jessen's Børnebibel/ Film fra Folkekirkens Nødhjælp til Landsindsamlingen)

:

Har du noget som generelt virker godt?

(svar fra interviews: fortælling fordi de lytter/ lystænding/ guizzer/ værdilinjer/ få dem til at forholde sig til ord og udsagn/ quiz og byt/ fysisk aktivitet/ dilemmating fordi det engagerer/ meditation/ kreative aktiviteter fordi man ser andre sider af dem/ læse menneskesønnen højt for dem/ de tre sider med 12 spørgsmål om etiske spørgsmål fra Con Dios Undervisningsvejledning til brug i grupper, hvor de skiftevis

læser et spørgsmål op og på tur fortæller deres mening om det i gruppen/ læse bibelhistorier fra Ida Jessens børnebibel)

:

Hvilke religionspædagogiske tilbud i stiftet ville du foreslå?

(svar fra interviews: kurser med konkrete praksisrettede temaer/ kursus om lommefilm/ personlig sparring/ erfagruppe/ kursus om pædagogiske metoder/ årlig præsentation af nye undervisningsmaterialer/ kursus om hjernens udvikling og pæd i forhold til konfirmandaldersgruppen, kurser om/med fysiske aktiviteter/kursus med eksistensamtaler med konfirmander)

:

Hvilke emner vil du gerne have undervisningsforslag til?

(svar fra interviews: pinse/ HÅ/ udgangspunkt i konfirmandernes livsverden/ idékatalog med små aktiviteter til de sidste ti minutter af undervisningen/ tro og naturvidenskab/ om sociale mediehjelpe/ inddragelse af bibeltekster)

:

Kunne du tænke dig at være med i en arbejdsgruppe, hvor vi tænker pædagogiske metoder eller udarbejder materialer eller du tænker med i processen eller andet? Der forventes ikke en kæmpe arbejdsindsats, og den kan indrettes efter, hvad du har mulighed for. Skriv gerne hvis der er noget helt specifikt, du gerne vil være med til.

:

TAK FOR DIN BESVARELSE 😊